

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА РОМАСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І ПЕРЕКЛАДУ**

**Кваліфікаційна робота
магістра**

**на тему СПОСОБИ ВИРАЖЕННЯ МОВЛЕННЄВОГО АКТУ ОСУДЖЕННЯ
У ФРАНЦУЗЬКОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи 8.0358-ф-з
спеціальності 035 Філологія спеціалізації
035.055 Романські мови та літератури
(переклад включно), перша - французька
освітньо-професійної програми
Мова і література (французька)
Барсук Юлія Владиславівна

Керівник к.ф.н., доц. Уділова Т. М.
Рецензент к.ф.н., доц. Третяк Ю.Ю.

Запоріжжя – 2020

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет іноземної філології
Кафедра романської філології і перекладу
Освітній рівень магістр
Спеціальність 035 Філологія
Спеціалізація 035.055 Романські мови та літератури (переклад включно), перша - французька
Освітньо-професійна програма Мова і література (французька)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

«_____» _____ 2020 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

_____
БАРСУК ЮЛІЇ ВЛАДИСЛАВІВНІ

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проекту) «Способи вираження мовленнєвого акту осудження у французькому політичному дискурсі»

Керівник кваліфікаційної роботи (проекту) Уділова Тетяна Миколаївна
к.ф.н., доцент

затверджені наказом ЗНУ від «22» квітня 2020 року № 597-с

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проекту) 08.01.2020

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проекту) В роботі використані роботи з проблематики дискурсу, мовленнєвих актів, способів вираження мовних актів, авторами яких є: Т. ван Дейк, Р.Барт, М.Фуко, Ю.Хабермас, Е. Шейгал, К. Серажим, Г.Г.Почепцов.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 1) розглянути основні положення мовних актів, 2) дослідити класифікації мовних актів, 3) визначити функції мовного акту осудження, 4)

дослідити етапи зародження й розвитку наукового знання про дискурс, 5) визначити сфери застосування і жанри політичного дискурсу, 6) виявити способи вираження МАО в політичному дискурсі.

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проекту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Уділова Т. М., к.ф.н., доц.	22.04.2019	22.04.2019
Розділ 1	Уділова Т. М., к.ф.н., доц.	18.06.2019	18.06.2019
Розділ 2	Уділова Т. М., к.ф.н., доц.	25.10.2019	25.10.2019
Висновки	Уділова Т. М., к.ф.н., доц.	12.12.2019	12.12.2019

6. Дата видачі завдання _____ 22.04.2019 _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
1.	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх аналіз	квітень 2019	виконано
2.	Добір фактичного матеріалу	квітень 2019	виконано
3.	Написання вступу	травень 2019	виконано
4.	Написання теоретичного розділу	червень 2019	виконано
5.	Написання практичного розділу	серпень 2019	виконано
6.	Формулювання висновків	вересень 2019	виконано
7.	Проходження нормоконтролю	грудень 2019	виконано
8.	Одержання відгуку та рецензії	січень 2020	виконано
9.	Захист	січень 2020	виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Магістрант

_____ (підпис)   Ю.В.Барсук
(ініціали та прізвище)

Керівник роботи (проекту)

_____ (підпис)   Т.М.Уділова
(ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер

_____ (підпис)   Т.М.Уділова
(ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Дипломна робота – 61 стор., 2 таблиці, 105 джерел

Об'єктом дослідження в роботі послужили висловлювання (мовні акти), що передають комунікативне значення осудження.

Метою є комплексне вивчення і опис семантичних і прагматичних особливостей МА зі значенням осудження та небажаної дії.

Теоретико-методологічні засади: доробки сучасних авторів, які аналізують специфіку політичного дискурсу: Т. ван. Дейк, Л. Філіпс, М. Йоргенсен, Р. Андерсен, М. Шретер, З. Кльоха, Е. Шейгал, Е. Будаєв, А. Чудінов, Д. Дем'янков, Н. Нагорна, І. Клименко, Н. Акінчиць, К. Серажим, А. Вовк й інші.

Отримані результати: В ході дослідження було розглянуто основні положення мовних актів, досліджено класифікації мовних актів, визначено функції мовного акту осудження (МАО), також досліджено етапи зародження й розвитку наукового знання про дискурс, визначено сфери застосування і жанри політичного дискурсу та виявлено прямі і непрямі способи вираження МАО в політичному дискурсі. Виявлено, що політичний дискурс це завжди емоційно забарвлена мова політика. Найважливішою функцією політичного дискурсу є функція політичної пропаганди, переконання та впливу. Мовна стратегія осудження характерна, головним чином, для конфліктного спілкування, тому, в політичному дискурсі, найактивніше реалізується в ході дебатів, маючи на меті визнати винним свого опонента та викрити його в непорядних діях, намірах, якостях або бездіяльності, дискредитувати в очах виборців.

Ключові слова: *мовний акт, осудження, дискурс, політичний дискурс, дебати*

ЗМІСТ

Розділ 1. Місце МА осудження в політичному дискурсі.....	6
1.1 Основні положення теорії мовних актів.....	6
1.1.1 Розуміння і основні положення теорії мовних актів	7
1.1.2 Класифікація мовних актів	9
1.1.3 Мовний акт осудження в системі МА.....	12
1.2 Дискурс як предмет лінгвістичного вивчення.....	13
1.2.1 Типологія і структура дискурса.....	15
1.2.2 Політичний дискурс в системі видів дискурсу.....	20
1.2.3 Поняття «політичний дискурс».....	22
1.2.3.1Характеристики політичного дискурсу, жанри, стратегії, ознаки, функції.....	23
Розділ 2. Аналіз МА осудження в політичному дискурсі.....	33
2.1Стратегія і тактики МА осудження як шлях до підриву авторитета опонента.....	33
2.2Способи вираження мовного акту осудження.....	40
2.2.1Пронія та сарказм як один зі способів вираження мовного акту осудження.....	42
2.2.2Напад та агресія як складова мовного акту осудження у політиці.....	45
Висновки	52

ВСТУП

Дана робота присвячена вивченню способів вираження мовного акту осудження у політичному дискурсі на основі публічних виступів політичних діячів, інтерв'ю з ними, текстів, політичних дискусій.

Актуальність обраної теми обумовлюється тим, що дослідження мовних актів (МА) різних значень є однією з основних проблем сучасної лінгвістичної науки. Актуальність дослідження політичного дискурсу продиктована, по-перше, специфікою об'єкта дослідження, бо об'єктивно існує потреба в науковому обґрунтуванні даного феномена, хоча й досі не існує узгодженості щодо розуміння політичного дискурсу представниками різних наук. Інтерес до вивчення політичного дискурсу виявляють представники різних професій і різних наукових дисциплін. Цей факт і обумовлює **новизну** запропонованого дослідження.

Обрана тема пов'язана з вирішенням багатьох проблем, таких, як прагматика спонукання, прямі і непрямі способи мовної реалізації ілокутивного наміру мовця, проблема вибору мовних форм та інші.

Об'єктом дослідження в роботі послужили мовні акти, що передають комунікативне значення осудження.

Предметом дослідження є мовні засоби вираження даного мовного акту.

Методологічною основою є доробки сучасних зарубіжних авторів, які аналізують специфіку функціонування політичного дискурсу в різних аспектах і те, як ця специфіка визначає політичну дійсність: Т. ван. Дейк, Р.Барт, М.Фуко, Ю.Хабермас, Л. Філіпс, М. Йоргенсен, Р. Андерсен, М. Шретер, Г. Гірнтг, З. Кльох, Е. Шейгал, Е. Будаєв, А. Чудінов, Д. Дем'янков, Н. Нагорна, І. Клименко, Н. Акінчиць, К. Серажим, М.В.Ільїна, О.М.Баранов, Г.Г.Почепцов.

В ході дослідження, **метою** якого є вивчення і опис семантичних і прагматичних особливостей МА зі значенням осудження небажаної дії, вирішуються наступні **задачі**:

1. Розглянути основні положення мовних актів
2. Дослідити класифікації мовних актів
3. Визначити функції мовного акту осудження (МАО)

4. Дослідити етапи зародження й розвитку наукового знання про дискурс.
5. Визначити сфери застосування і жанри політичного дискурсу.
6. Виявити способи вираження МАО в політичному дискурсі.

Для вирішення поставлених завдань у роботі використовуються такі **методи** і **прийоми** лінгвістичного аналізу: лінгвостилістичний аналіз, лінгвокультурний метод та метод прагматичної інтерпретації текстів, компонентний аналіз, аналіз словникових дефініцій, контекстуальний аналіз.

Матеріалом для дослідження послужили промови і публічні виступи політичних діячів, інтерв'ю з ними, тексти політичних дискусій, матеріали передвиборних кампаній, що з'явилися в ЗМІ.

Наукове і прикладне значення дослідження полягає в тому, що його результати можуть бути використані в курсах стилістики, прагмалінгвістики, теорії мовних актів, дискурсології, практики мови.

Дипломна робота – 61 стор., 2 таблиці, 105 джерел

РОЗДІЛ 1

МІСЦЕ МА ОСУДЖЕННЯ В ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

1.1 Основні положення теорії мовних актів

Мовний акт – це певна сукупність мовних операцій, що характеризується цілеспрямованістю, усвідомленістю, контекстуальністю, динамічністю, можливістю як самостійного вживання, так і включення в іншу форму діяльності. Мовний акт — окремий акт мовлення, являє собою двосторонній процес породження тексту, що охоплює говоріння і одночасно слухове сприйняття і розуміння почутого. Мовний акт – це центральне поняття прагмалінгвістики [Арутюнова 1990 с.413].

Мовний акт – цілеспрямована мовна дія, що здійснюється відповідно з принципами і правилами мовної поведінки, прийнятими в даному суспільстві; одиниця нормативної соціомовленнєвої поведінки, що розглядається в межах прагматичної ситуації [Бацевич 2004 с.136-137].

С. Левін вважає, [Левин 1990 с.334] що головна думка, що лежить в основі поняття мовного акту, полягає в тому, що крім вираження власного сенсу, пропозиція може також здійснювати певну дію: воно може стверджувати щось, запитувати про що-небудь, наказувати, попереджати, обіцяти. Обов'язковою ознакою будь-якого мовного акту є і комунікативний намір (інтенція): якщо хто в процесі сприйняття МА вірно визначає комунікативний намір мовця, то можна говорити про успішне здійснення мовного акту. В лінгвістичний ужиток поняття мовного акту як одиниці вербальної комунікації були введені вченими Оксфордської школи (Дж. Остін [Остін 1986], Дж. Серль [Серль 1986]) та їх послідовниками (Р. П. Грайс [Грайс, 1985], також досліджувалися багатьма лінгвістами (Н. Д. Арутюнова [Арутюнова 2003] та ін.).

Основні риси мовного акту:

- цілеспрямованість

– конвенційність

Мовні акти завжди співвіднесені з особою мовця.

Послідовність мовних актів створює дискурс. Аналізуючи оцінні мовні акти (далі – ОМА), ми спираємося на класифікацію МА, запропоновану Дж. Серлем, який виділив базисні типи МА.

1.1.1 Розуміння і основні положення теорії мовних актів

Дж. Серль виділяє основні класи мовних актів:

- 1) репрезентативи (поїзд прийшов)
- 2) директиви, акти спонукання (Підіть! в тому числі і вимога інформації: котра година?)
- 3) експресиви (акти, які виражають емоційний стан), у тому числі формули соціального етикету .
- 4) декларативи (акти встановлення: призначення на посаду, присвоєння звань, імен, винесення вироку)[Дж.Серль1986, с. 170-175].

Розглянемо класифікацію мовних актів, запропоновану Дж. Серлем[JohnSearle1975]

Враховуються кілька критеріїв:

- Ілокутивна мета
- Психічний стан мовця
- Напрямок відносин між пропозицією і станом справ у світі
- Орієнтація на мовця або на адресата

За Остіом, виконати мовний акт означає:

- 1) вимовити звуки, що належать загальноприйнятим мовним кодом.
- 2) побудувати висловлення зі слів даної мови за правилами його граматики.
- 3) забезпечити висловлювання метою і референцією, тобто співвіднести з дійсністю.
- 4) надати реченню цілеспрямованість.
- 5) викликати очікувані наслідки, тобто впливати на свідомість та поведінку адресата, створити нову ситуацію[Остін 1986, с. 110-111].

З.К.Темиргазіна виділяє основні типи МА та їх різновиди:розрізняючи поняття «добре/погано» —основними видами оцінних мовних актів є осуд, схвалення; інші види, варіюють в різній мірі по інтенсивності оцінки.[Темиргазіна 1999,с.56] Т. Е. Яцко виділяє п'ять основних типів речень. Це оповідне, питання, імператив, вигук і звернення. Можливі й інші функції, які не виражаються граматично – клятви, погрози, скарги, поради [Яцко 2008, с. 223].

Е.М.Вольф відносить до експресивів всі види висловлювань, які інтерпретуються як оціночні (схвалення, несхвалення тощо) або включають оцінний елемент (образа, комплімент, похвала тощо).[Вольф 2009, с. 168]

Тісно пов'язуючи емоції, Н. Телія відносить до оціночних більш широкий спектр посиленних емоцій: від зневаги, презирства, приниження до захоплення [Телія 1996].

Ілокутивний акт – є головним поняттям теорії мовних актів. Він співвідноситься з комунікативним наміром [Серль 1986].

Ілокутивний акт – виражає намір іншій особі, нав'язує мету.По суті справи, такого роду акт - це вираження комунікативної мети.Деякі ілокутивні цілі можуть бути досягнуті мімікою, жестами (тобто без безпосереднього мовлення, без вимовляння слів).

Отже,основною ознакою ілокутивного акта є його мета. При цьому мається на увазі не будь–яка мета, для досягнення якої ми здійснюємо мовну дію, а тільки та, яка згідно з нашим задумом має бути розпізнана адресатом. Тільки така,відкрита для розпізнаваннямета називається ілокутивною, і вона, в принципі, може і не збігатися з справжньою метою мовця.

Ілокутивні акти різняться між собою не тільки за своєю метою, але й за іншими ознаками.Найбільш відома класифікація ілокутивних актівпобудована американським філософом Дж.Серлем. Автор називає свою класифікацію,а точніше її складові ознаки «напрямами відмінностей між ілокутивними актами»[Дж.Серль 1986,с.167-169]. Найбільш істотними з них є:мета (наприклад, для наказу – спонукати адресата до дії, для обіцянки – взяти на себе зобов'язання,для привітання –висловити певну емоцію мовця); напрямок відповідності між сказаним та дійсністю (наприклад, у разі

повідомлення вислів приводиться у відповідність з дійсністю, в разі наказу, навпаки, дійсність повинна бути приведена у відповідність з висловлюванням); внутрішній стан мовця (наприклад, при затвердженні – наявність у нього відповідної думки, при обіцянці – наміри, при проханні – бажання); особливості пропозиціонального змісту мовного акту (наприклад, передбачення зміст пропозиції відноситься до майбутнього часу, у донесення – до теперішнього чи минулого; у обіцянки суб'єктом пропозиції є мовець).

1.1.2 Класифікація мовних актів

З урахуванням даних параметрів безліч ілокутивних актів було розділено Серлем на п'ять основних класів:

- 1) Репрезентативи, метою яких є судження про певний стан речей;
- 2) Директиви, метою яких є створення тиску на адресата, схиляння його до певних дій;
- 3) Комісиви, метою яких є формулювання зобов'язань перед адресатом;
- 4) Експресиви, метою яких є демонстрація психологічного стану мовця;
- 5) Декларативи, метою яких є вплив на соціальні відносини людей.

Для Дж.Остіна мовний акт — це фактично мінімальна цілісна одиниця мови, яка складається з декількох одночасних мовних дій [Остін 1986, с. 126-130].

Директиви, змушують адресата робити / не робити що-небудь, їх суть завжди полягає в тому, що адресат здійснить / не здійснить дію в майбутньому. До цього класу належать прохання, заборони, поради, інструкції, заклики та інші види спонукальних мовних актів.

Комісиви, використовуються мовцем з метою зв'язати себе зобов'язанням робити, не робити що-небудь. Приклади комісивів: обіцянка, клятва, гарантування.

Експресиви мають на меті висловити певний психологічний стан мовця (почуття вдячності, жалю, радості тощо) в якості реакції на стан справ, обумовлений в рамках пропозиції.

Наступний ілокутивний клас –декларативи –оголошуючи (декларуючи) деякий стан справ існуючим, мовний акт декларації тим самим і реалізує його в реальному світі. Прикладами декларацій є призначення на посаду, оголошення війни або перемир'я, відлучення від церкви, посвята в лицарі, прийом у партію, присвоєння звання людині або імені установі і т. п.

Є мовні акти, що мають спільні ознаки, для різних ілокутивних класів, які утворюють, так би мовити, «змішані» типи. Наприклад, запрошення є одночасно і директивом, оскільки мовець спонукає адресата прийти у визначене місце, і комісивом, оскільки тим самим мовець пов'язує себе зобов'язаннямабо особисто, або через посередництво інших осіб забезпечити запрошеному належний прийом.

Скарга є одночасно і репрезентативом, оскільки відображає деяке положення справ у дійсності, і експресивом, оскільки виражає невдоволення мовця цим положенням, і директивом, оскільки мета скарги – не просто проінформувати адресата, а спонукати його до прийняття відповідних заходів. Також ілокутивні класи можуть ще розрізняти за рядом додаткових параметрів:

- співвідношення мовного акту з попереднім текстом ;
- співвідношення соціальних статусів комунікантів;
- спосіб зв'язку мовного акту з інтересами мовця і слухача (наприклад, привітання та співчуття суть експресивів, що відрізняються один від одного не тільки висловленим почуттям радості і печалі відповідно, але і тим, що подія, з яким вітають, розглядається як благо для слухача, а подія, з приводу якого співчують, – як спіткає його горе);
- ступінь інтенсивності подання ілокутивної цілі (так, прохання і блага, є директивами, відрізняються один від одного перш за все за цим параметром).

В.Н.Телія призводить набір мовних ситуацій, які, на її думку, є базовими для їх соціально – рольової типології. Насамперед вона виділяє «нейтрально стилістичну ситуацію», або «мовний стандарт – це коли соціальні відносини партнерів і не вносять ніяких «слідів» тип мовлення (від офіційного до розмовно–побутового спілкування) [Телія 1986,с.120].

Крім нейтральної мови (мовного стандарту), виділяються: неформальна – коли соціальні відносини мовців визначаються як позасоціальні; фамільярна мова – це коли рольовий статус може бути визначений як відношення «близького знайомства, рольова позиція – належність до «рівних»; грубо – фамільярна, коли близьке знайомство дає підставу для «панібратських» відносин, а рольова позиція – зневага до особистості, до її достоїнств[Темиргазіна 1999,с.57].

Аби можна було говорити про успішне здійснення мовного акту, потрібно обов'язково вірно визначити комунікативний намір мовця. Бо обов'язковою ознакою будь-якого мовного акту є і комунікативний намір (інтенція):

Розгляд питань, пов'язаних з особливостями теорії мовних актів дозволяє сформулювати такі висновки.

Мовний акт – це елементарна одиниця мовного спілкування. Він реально втілюється в мовну діяльність людини. Словосполучення і речення стають носіями певної інформації.

Мовні акти мають будову, існують експериментальні мовні акти і більш складні «розмиті» мовні акти, які за певними ознаками можна віднести до тієї чи іншої групи.

Згідно з однією з класифікацій Дж.Серлямовні акти поділяються на локутивні, ілокутивні і перлокутивні. Центральне місце в дослідженнях теорії мовних актів займає ілокутивний акт. Ілокутивні акти поділяються на репрезентативи, директиви, комісиви, експресиви.

1.1.3 Мовний акт осудження в системі МА. В оцінних мовних актах зрозуміло що основою є категорія оцінки. З.К. Теміргазіна виділила мовний акт оцінки як головний тип, який включає в себе різноманітні акти: схвалення, засудження, осуду, похвали, лестощі, комплімент[Теміргазіна 1999, с. 58].Також розрізняються письмові оцінні мовні акти: характеристики, рецензії, відгуки, експертні висновки; усні: наприклад, ювілейна промова тощо.

Так, Т.В. Маркелова, досліджуючи семантику і прагматику засобів вираження оцінки, дійшла висновку, що градація ступеня інтенсивності оцінки

відбувається за такою схемою: оцінні мовні акти вона поділяє на схвалення і несхвалення (семи «добре / погано»). Пояснюються дані акти за допомогою різноманітних мовних засобів. Оцінні акти похвали знаходяться на початку системи і замикають акти захоплення з позитивним значенням. Проте оцінні акти осуду стоять першими в ряду після актів несхвалення, проте це все за ступенем негативної оцінки мовних актів. І найостанніше місце займає мовний акт обурення [Маркелова 1995, с. 76–77].

1.2 Дискурс як предмет лінгвістичного вивчення

Дискурс – процес вміння розмірковувати, це спрямований вперед (у просторі і часі) обмін словами, розмова, балачка, доповідь, розповідь, формальне обговорення проблеми в усній чи письмовій формі, трактат, проповідь і, врешті –решт, ряд зв'язаних висловлювань, які утворюють одиницю аналізу [Почепцов 1982, с. 687].

Дискурс – це «процес, за якого ми творимо, встановлюємо, організуємо та реалізуємо значення» [Андрейчук 2007]. Саме тому ми маємо нескінченну низку комунікативних одиниць, які можна вважати типами дискурсу, і є складними для типологізації.

Поняття «дискурс» дуже багатозначне. Воно походить від латинського слова *discursus*, що буквально означало «біг у різних напрямках». Поступово термін набуває величезної кількості різноманітних значень. У перекладі з англійської *discourse* означає «мова, міркування, розмова, бесіда», у французькій мові слово *discours* означає «діалогічна мова, публічний виступ», у середньовічній латині він мав значення «пояснення, довід, аргумент у суперечці, логічне міркування». У словнику німецької мови Якоба і Вільгельма Грімма, що був виданий у 1860 р., це слово також має два значення: «1) діалог, бесіда; 2) мова, лекція» [Deutsches Wörterbuch 1860].

Французький лінгвіст Е. Бенвініст одним із перших надав слову «дискурс» термінологічного значення. Він визначив дискурс як мовлення, що привласнюється тим, хто говорить [Бенвініст 2009, с. 296]. Засновником вже теорії дискурсу вважається швейцарський дослідник Ф. Де Соссюр [Ушакин

1996, с.130-141]. Р. Барт розумів дискурс як «висловлення», значущу єдність, незалежно від того, є вона словесною чи візуальною [Барт 1989, с.610]. Російський дослідник М. Ільїн зазначає, що в цілому дискурс можна визначити як послідовне розгортання змістів, виражених словами і символами, включаючи значущі дії, тобто аналог мовлення [Ильин 1997, с.78]. У науковій літературі, насамперед лінгвістичній і логічній, слово дискурс в основному вживається, як синонім слова текст. Причому під текстом може розумітися не тільки специфічний продукт мовної діяльності, а й будь-яке явище дійсності: наприклад, фільми, спектаклі, мітинги, дебати тощо. Саме тому його вживання таке багатозначне. Конкретне значення терміна дискурс визначається в рамках існуючих підходів до вивчення мови і мовної діяльності [Герасимов, Ильин 2002, с.8-9].

Американський лінгвіст А.Харріс, який у 1952 р. опублікував статтю «Аналіз дискурсу», присвячену дослідженню мови реклами і саме він одним з перших вжив термін «дискурс» як самостійний термін [Harris 1952, р.356-357]. Найближче до визначення суті дискурсу підійшов Ю.Хабермас, який бачив у ньому «комунікацію особливого різновиду, специфічний діалог, метою якого є неупереджений аналіз дійсності, очищений від суб'єктивізму дослідника» [Хабермас 2006].

Можна навести ще низку таких визначень: «Дискурс – система комунікації, поле комунікативних практик, розглянуте в реальному і потенційному (віртуальному) аспектах» [Шейгал 1999, с.49], де під реальним виміром розуміється поточна мовна діяльність і її результати – тексти, потенційний вимір являє собою сукупність знаків, що обслуговують дану комунікацію. Ці знаки можуть бути вербальними і невербальними (прапори, емблеми, портрети, погруддя, символічні і знакові особистості тощо).

У «Словнику політичної термінології» наводиться таке визначення: Дискурс – вид мовної комунікації, орієнтований на обговорення й обґрунтування будь-яких аспектів дій, думок і висловлювань її учасників [Slovníkpolitologickýchterminů].

Представники іншого, більш вузького підходу трактують дискурс як особливий вид комунікації. «Дискурс є комунікативна подія, вважають вони, –

що відбувається між тим, хто говорить і слухає (спостерігачем та ін.) у процесі комунікативної дії в певному часовому, просторовому й іншому контексті. Ця комунікативна дія може бути мовною, письмовою, мати вербальні і невербальні складові» [Герасимов,Ильин 2002].Лінгвістичне розуміння дискурсу в закордонних дослідженнях неоднозначні. Так, наприклад, Ю. Хабермас розумів дискурс як тип мовної комунікації, що передбачає раціональне, критичне осмислення цінностей, норм, правил соціального життя з єдиною метою – досягнення взаємного розуміння[Хабермас 2008].

Т. ван Дейк розглядав дискурс як суттєву складову соціокультурної взаємодії, характерними ознаками якої є інтерес, цілі та стилі [DijkT. A. van 2006, p.360].

П. Серіо. виокремлює 8 значень терміну «дискурс»:

- еквівалент поняття «мовлення», тобто будь-який конкретний вислів;
- одиниця, яка за розмірами більша за фразу;
- вплив висловлювання на його отримувача з урахуванням ситуації;
- вислів в межах прагматики;
- бесіду, як основний тип висловлювання;
- вживання одиниць мови, їх мовну актуалізацію;
- соціально чи ідеологічно обмежений тип висловлювань, наприклад, феміністичний дискурс;
- теоретичний конструкт, який призначений для дослідження умов виробництва тексту [Серіо 1997,с. 26-27].

З лінгвістичної точки зору дискурс – це процес живого вербального спілкування, який характеризується великою кількістю відхилень від писемного мовлення. З позицій сучасних підходів, «дискурс» – це складне комунікативне явище, що включає, крім тексту, ще й знання про світ, думки, установки, цілі адресата необхідні для розуміння тексту.

До найважливіших характеристик дискурсу в його сучасному розумінні можна віднести такі: дискурс являє собою складне комунікативне явище, що містить у собі і соціальний контекст, який дає уявлення як про учасників комунікації (і їхні характеристики), так і про процеси виробництва і сприйняття повідомлень [DijkT. A. Van1989]; дискурс відображає суб'єктивну психологію

людини, і отже, він не може бути відчужений від того, хто говорить [Арутюнова 1985]; за самою своєю суттю дискурс – явище когнітивне, тобто таке, що має справу з передачею знань, з оперуванням знаннями особливого роду і, головне, зі створенням нових знань [Кубрякова 2000].

Отже, вживання терміну «дискурс» є досить неоднозначним. Така ж ситуація складається і з терміном «політичний дискурс». Під дискурсом розуміють закінчений твір, логіку розгортання сюжету.

1.2.1 Типологія і структура дискурса. Існують різні підходи класифікації дискурсу, що базуються на різних критеріях. Багато вчених схильні виділяти усний та письмовий дискурс [Чейф 1982, с. 33].

О. Почепцов [Почепцов 1982, с. 55] визначив декілька типів дискурсу: теле- і радіо дискурс, газетний, кіно дискурс, політичний, неофіційний, неправдивий, образливий, фольклорний, театральний, літературний (поетичний), розважальний, релігійний, ритуальний, церемоніальний та міфологічний.

Також виділяються різні аспекти дискурсу:

- ✓ семіотичний, що включає в себе «знакові системи» (мова, жести, образи, символічні системи);
- ✓ матеріальний, що являє собою «навколишнє середовище» соціальної взаємодії: час, місце, умови;
- ✓ політичний, що формує і відтворює владні відносини в суспільстві;
- ✓ соціокультурний, що являє собою взаємодію персонального, соціального і культурного знання, цінностей, ідентичностей, що включає в себе знання про «знакові системи», соціальні та політичні дії, матеріальний світ. [Кривий 2001, с. 158]

Група дослідників Д. Крістал [Крістал 1985, с. 96], Б. Ельсон і В. Пікет [Ельсон, Пікет 1988, с. 163], Л. Лонгакр [Лонгакр 1983] та В. Хенкс [Хенкс, 1987, с. 670] запропонували визначення дискурсу, як інстанції, де використовується мова, чиї типи можна загалом класифікувати на такі фактори, як лексичний та граматичний вибір і їхнє поширення основними засобами

поряд з допоміжними: тема, стиль та структура знань – всередині яких адресант інтерпретує дискурс.

І вони виділяють такі **типи дискурсу**:

- складений – тип дискурсу, що містить частини, які належать двом чи більше видам дискурсу ;
- експозитарний дискурс (описовий) пояснює чи описує тему;
- переконувачий – є спробою переконати адресанта виконати певні вказівки, які подаються в дискурсі;
- розповідний – дискурс, що є переліком подій, зазвичай в минулому, і використовує дієслова у мовленні, жестах та діях для опису ряду подій;
- процедурний – використовується для того аби пояснити адресанту як робити те, чи інше;
- репаративний (влучний) дискурс використовується для викладку набору мовленнєвих сюжетів; приклади: інструктування, юридичні справи, розмови на високих тонах, або ті, які мають дуже насичений характер (як і репаративний так і розповідний дискурси належать до діалогічного типу).

Типологія В. Карасика зосереджує увагу на критерії оцінювальних характеристик дискурсів:

- психолінгвістичний – внутрішній стан (думки, почуття тощо) та зовнішня вербалізація;
- лінгвостилістичний – розрізнення реєстрів при комунікативному контакті, розрізнення між усним і письмовим дискурсами;
- структурно – лінгвістичний – визначення особливостей тексту ;
- соціолінгвістичний – екзистенційний та інституційний (науковий, політичний, педагогічний, військовий, дипломатичний, рекламний, релігійний, медичний, юридичний, бізнес дискурс, спортивний дискурси);
- прагматичний критерій – гумористичний та обрядовий [Карасик 2000].

Базуючись на цих теоріях та намагаючись об'єднати дані про дискурсивні процеси було виділено три об'єднані компоненти: ті, що стосуються змісту; ті, що стосуються форми дискурсу; ті, що стосуються учасників дискурсу. Отже, виділяють наступні типи дискурсу:

- щоденний (яким є наші щоденні розмови, що становлять велику частину нашого життя загалом)
- бізнес дискурс (всі види того як люди спілкуються, використовуючи усну чи письмову форму в робочих ситуаціях з метою здійснення певної роботи), який є внутрішньо текстовим, самовідображувальним та самокритичним, але не обов'язково політично спрямованим (хоча й тісно пов'язаний з політикою). Враховуючи особливості цього дискурсу, ми маємо такі його типи: проведення переговорів, зустрічі, промови, прес –конференції, робочі інтерв'ю, бізнес обговорення;
- політичний (який є обміном мотивованих поглядів, з яких потрібно будезапропонувати ряд дій для вирішення проблем соціального характеру).

Більш детально ми можемо розглянути види дискурсу, бо як ми вже зрозуміли «дискурс» – це поняття багатогранне, та багатозначне і воно не може обмежуватися лише щоденним, політичним, бізнес – дискурсом.

В.І. Карасік пропонує таку типологію дискурсу:

- політичний ,пропаганда на виборах (залежно від масштабу виборів – місцеві, муніципальні, штатні, національні, президентські, мажоритарні, парламентські – насиченість та театральність політичного дискурсу стає явнішою та яскравішою або навпаки) та прес –конференції (причина конференції визначає тему дискурсу);
- викладацький, навчальний та дослідницький. Звідси, відповідно до типу викладання, це можуть бути: лекції, уроки (приватні чи звичайні). Відповідно до місця викладання – школа, університет, післядипломна освіта, самоосвіта, семінари, курси, обговорення, промови;
- інформаційний: телевізійний, радіо дискурс, Інтернет дискурс, телефонний, книжковий і рекламний;
- науковий поділяється на математичний, історичний та археологічний, медичний, тестувальний;
- інформаційно накопичувальний, релігійний та апологенний, той, що стосується когнітивних знань, штучного інтелекту, психології, лінгвістики, літератури, філософії, менеджменту, подання свідчень – усі ці підтипи є

гілками епістемології (наука про знання), а тому визначають той чи інший підтип наукового дискурсу;

- мистецький (музичний, образотворчий, скульптурний, театральний, танцювальний, шоу дискурс, кіно дискурс, виставковий тощо);
- спортивний: спортивні коментарі, інтерв'ю із спортсменами (чи тими, що мають стосунок до спорту), розмови між спортсменами, монологи спортсменів та «люди спорту»[Карасик 2000 с. 5-6].

Стосовно форми є такі види як формальний – послідовний, планований, який може бути як письмовим так і усним – та неформальний – непослідовний, який хоча теж може бути як письмовим, так і усним, але зазвичай асоціюється з усним мовленням [Кук 1995,с.50-51].

Стосовно учасників поділ на підтипи проводиться, зважаючи на мову мовця/ів – одномовний та дво-/багатомовний дискурс та кількість мовців – монолог та діалог.

Подана класифікація включає величезну кількість різноманітних дискурсів, але сюди не були внесені письмовий і усний дискурси оскільки мова – це вираження того, що існує ще до думки, а письмо – це лише написання вже наявних думок. Тому, письмова чи усна – це таки лише форма вираження, а не рівні, які пояснюють структуру дискурса[Крамш 1996,с. 105].

1.2.2 Політичний дискурс в системі видів дискурсу. В даний час відзначається зростання інтересу лінгвістів до проблем дискурсу активних соціальних груп і перш за все – політиків.

Феномен політичного дискурсу не піддається однозначному визначенню.

Політичний дискурс є складним об'єктом дослідження, оскільки лежить на перетині різних дисциплін-політології, соціальної психології лінгвістики і пов'язаний з аналізом форми, завдань і змісту дискурсу, що вживається в певних («політичних») ситуаціях.

Сучасні науковці пропонують різні визначення політичного дискурсу.

О. Гайдулін зазначає, що політичний дискурс, як правило, розуміється як практичне структурування вербально – смислової реальності через комунікативну взаємодію суб'єктів владних інтенцій у політичній реальності[Гайдулін 1997,с.23-25]. На його думку, політичний дискурс – це вербалізація політичних ідей для їх реалізації у політичній дії. Е. Шейгал вважає, що під політичним дискурсом слід розуміти будь-які мовні утворення, суб'єкт, адресат або зміст яких належить до сфери політики[Шейгал 2000].

На думку Н.Герасименко,про політичний дискурс можна говорити як про «суму мовних утворень у певному паралінгвістичному контексті – контексті політичної діяльності, політичних поглядів і переконань, включно з негативними її проявами (ухиляння від політичної діяльності, брак політичних переконань)» [Герасименко 1998,с.22]. А.Бєлова вважає, що політичний дискурс існує в усній і письмовій формі. До усної форми можна віднести публічні виступи політиків високого рангу, їх інтерв'ю, виступи на радіо і телебаченні, прес – конференції, парламентські дебати, блоки політичних новин у теле – та радіопередачах. До письмової форми політичного дискурсу належать різні документи – договори, протоколи, угоди, рубрики політичних новин у пресі й такі форми політичної реклами, як політичні плакати і листівки [Бєлова 1997].

Усі ці визначення можна віднести до розуміння політичного дискурсу.Тобто політичний дискурс – це слово про політику, система суджень, наповнених політичним змістом

Згідно з вузьким розумінням, політичний дискурс – це лише дискурс політиків. Його складають урядові обговорення, парламентські дебати, партійні програми та виступи політиків. Прихильник такого трактування голландський лінгвіст Т. А. ван Дейк зазначає, що дискурс є політичним, коли він супроводжує політичний акт у відповідній політичній обстановці; тобто, політичний дискурс формується в контексті функціонування політичних інститутів (сесії парламенту, засідання уряду, з'їзди партій) [Dijk T.A. van1998].

Політичний дискурс – це складний об'єкт дослідження, який вивчають психологи, культурологи, соціологи, історики, лінгвісти та психолінгвісти, розробники семантики та семіотики, політології й філософії. Кожна наука

використовує свої методи, наголошуючи на різних аспектах функціонування політичного дискурсу. Кожна з них у певний спосіб аналізує політичну мову, використовуючи дискурс– аналіз як метод дослідження, адже, як зазначили М. Пеше та К. Фукс, дискурсивні процеси лежать в основі породження сенсу, а мова – це матеріальна субстанція, в якій цей сенс утілюється [Пеше,Фукс 1999,с. 112].

Цілями політичного дискурсу можуть бути: досягнення суспільної згоди, прийняття й обґрунтування політичних і соціально – ідеологічних стратегій, підтримка або руйнування позицій, нав'язування тієї або іншої ідеологічної орієнтації масовій свідомості та інше. Основними функціями політичного дискурсу є:маніпулятивна; функція переконання; інформативна; аргументативна; створення переконливої картини кращого майбутнього.

Тобто, політичний дискурс – це сукупність політичних текстів, які знаходяться у соціумі, продукуючи та закріплюючи значення за політично значимими символами .

Таким чином,дискурс є **політичним**, коли він супроводжує **політичний акт у політичній обстановці**.

1.2.3 Поняття «політичний дискурс».Між політикою і мовою існує тісний зв'язок. Сьогодні надзвичайно важливу роль відіграє мова в політичному житті суспільства.

Політичний дискурс став предметом особливої уваги лінгвістів саме у той період, коли політична комунікація набула рис маніпулювання свідомістю. Великий тлумачний словник української мови обмежується таким визначенням поняття «дискурс»–«розмова, словесна розправа» [Великий тлумачний словник].Проте зі зростанням уваги до політичного дискурсу знаходимо значно глибше трактування цього концепту. Наприклад, електронний словник англійської мови подає такі визначення поняття «дискурс» розмова, послідовна промова стосовно певної думки; тренування мислення ; висловлення судження та підбиття підсумків; мислення та інші[Энциклопедия Кругосвет].

Існують різні види дискурсів: медичний, художній (прозаїчний і поетичний), публіцистичний, рекламний, військовий. Виникають спроби вивчити роль мовної дії в засобах масової інформації, релігії, юриспруденції і, зрештою, у сфері політики. Не припиняються дискусії стосовно того, чиїм же полем наукової діяльності є політичний дискурс: політологів чи лінгвістів? Вважаємо, що обох. Політологія концентрує увагу на мисленні політиків та його схильності до маніпулювання свідомістю електорату, а лінгвістика цікавиться мовною поведінкою політиків, механізмами створення політичних текстів різних алюзивних стратегій. Як наслідок, виникла нова галузь дослідження цієї сфери – політична лінгвістика. Це поняття зустрічається у працях Л. П. Нагорної, Н.М. та Л. М. Мухарямових та інших.

На думку останніх, політична лінгвістика – це субдисципліна, яка досліджує мову політики і мовну політику. Дослідники стверджують, що саме політико–мовні відносини формують предмет політичної лінгвістики [Нагорна 2005,с. 49].

Прийнято вважати що першими почали досліджувати політичний дискурс – лінгвісти. Це пояснюється тим що політичні промови, виступи, інтерв'ю можуть більше розповісти про мовну поведінку політика, ніж це б досліджували політологи, бо їх цікавлять інші факти. На нашу думку, виникнення такої науки як політична лінгвістика, яка саме врівноважила ваги між співіснуванням політики та мовознавства. На сьогоднішній день є багато теоретичного матеріалу, та практичного. Політична лінгвістика досліджує такі феномени та їх складові як мова і влада.

1.2.3.1 Характеристики політичного дискурсу, жанри, стратегії, ознаки функції. П. Чілтон і К. Шеффнер [Chilton, Schaeffner 1997] виділяють чотири типистратегічних функцій політичного дискурсу.

- Примус. «Примус» відноситься до таких мовних актів, як накази або закони, які підкріплюються якимись санкціями. Політичні діячі часто діють примусово за допомогою дискурсу, визначаючи питання, вибираючи теми в розмові, позиціонуючи себе і інших в певних відносинах, роблячи припущення

про реалії, які слухачі повинні, хоча б тимчасово, приймати для сприйняття тексту й мови.

- Опір, опозиція, протест. Дана категорія функцій політичного дискурсу протиставлена функції примусу, і реалізується на противагу владних відносин. Дискурсивними характеристиками цього типу можуть служити як особливості ЗМІ, графіті (серед маргінальних етнічних груп, постери і т.д.), так і специфічні лінгвістичні структури (петиції, прохання, слогани і т.д.).
- Симуляція. Дана стратегія пов'язана з контролем над інформацією.
- Легітимізація і делегітимація. Легітимізація тісно пов'язана з функцією примусу, так як вона реалізує механізм покори, тобто легітимність.

Д. Грейбер [Graber 1981, с.198] виділяє наступні функції політичного дискурсу.

- «Встановлення теми» , де домінуючим є контроль за поширенням інформації. Політики, як правило, намагаються виключити з порядку денного теми, обговорення яких може представити їх в невігідному світлі.
- Проекція в майбутнє і минуле, яка заснована на осмисленні минулого і прогнозуванні майбутнього.

Істотними характеристиками політичного дискурсу будемо вважати наступні:

- тематизація тексту, його визначеність темою, пов'язаною з реаліями політичної сфери;
- твердження інтересів суб'єктів політики, боротьба за політичну владу;
- наявність мовної ситуації (ситуації спілкування), в якій проявляються особливості жанру політичного дискурсу.

Дослідники політичної комунікації пропонують класифікації жанрів політичного дискурсу, виходячи з різних параметрів і критеріїв.

При зіставленні усного та писемного мовлення політиків виділяють:

- жанри усного мовлення (виступ на мітингу, доповідь, бесіда, дебати, інтерв'ю тощо);
- жанри письмової мови (програма, листівка, газетна стаття, лист політичному лідеру, історична довідка і т.д.) [Чудинов 2012].

При зіставленні монологічного та діалогічного мовлення виділяють:

- монологічні жанри (радіозвернення, стаття в газеті і ін.);
- діалогічні жанри (дискусія, переговори та ін.) [Чудинов 2012, с. 54].

За обсягом інформації серед жанрів політичної комунікації розрізняють [Чудинов 2012,с. 54]:

- малі жанри (гасло, слоган);
- середні жанри (виступ на мітингу або в парламенті, листівка, газетна стаття та ін.);
- великі жанри (партійна програма, політична доповідь, книга політичної публіцистики та ін.)

А. П. Чудинов пропонує розрізнити такі жанри за метою висловлювання: інформативні, оціночні та імперативні (що закликають до дії). Інформаційна, оціночна та імператив можуть бути присутніми в одному і тому ж тексті (наприклад, в передвиборній листівці),також існують тексти, в яких переважає одна із названих ознак [Чудинов 2012,с. 55].

Дотримуючись нашого розуміння жанру,який визначається діяльністю людини в ситуації відповідного спілкування, пропонуємо виділяти такі групи жанрів політичного дискурсу:

- інформаційні жанри;
- жанри переконання;
- призовні жанри;
- жанр-виправдання / покаяння.

Інформаційні жанри включають велику різноманітність жанрів, що розрізняються за градацією.Інформування часто супроводжується оцінкою.

Жанри переконання включають в себе публічні виступи на з'їздах, зборах;передвиборні виступи; дебати; публікації в ЗМІ і т.д. Визначальну роль відіграє намір говорити, переконати слухача в правильності обраної стратегії в даній ситуації, що супроводжується прагненням інформувати його про політичну ситуацію, а також про свою позицію і закликати встати на свою сторону. Прагматика переконання проявляється в –звинуваченнях, викриттях, вердиктах, висміяннях яких реалізуються відповідні мовні акти.

До призовних жанрів можна віднести публічні виступи; публікації в ЗМІ; гасла і т.д., в яких є інтенція призову.Політичний текст призовного жанру може

містити твердження, в яких представлена аргументація, що прагне зробити свій заклик більш переконливим.

Жанр-виправдання / покаяння, як правило, представлений публічним виступом, зазначеним наміром визнання своєї провини / неправоти і пояснення ситуації. У змістовному плані виправдання і покаяння проявляється в мовних актах покаяння і жалю. Мовний акт каяття може супроводжуватися викладом програми на майбутнє.

Таким чином, ми приймаємо градацію жанрів політичного дискурсу в залежності від предметного змісту політичного тексту, що визначається, в свою чергу цільовим змістом висловлювання як фактором регуляції мовного спілкування [Блох 2011 с.115].

Особливості жанру політичного дискурсу проявляються в мовній ситуації (ситуації спілкування), при цьому інтереси суб'єктів політики в процесі політичної діяльності є визначальними для мовної взаємодії.

Політичний дискурс – це особливе явище, яке має особливе соціальне значення в житті суспільства.

Будучи складним об'єктом дослідження, який лежить на перетині різних наук – лінгвістики, соціальної психології, політології – політичний дискурс тісно пов'язаний з аналізом форми, різних завдань і змісту, вживаним в певних «політичних» ситуаціях. Вважається, що політичний дискурс відрізняється від звичайної мови тим, що йому притаманні такі характерні риси:

- термінологічна політична лексика;
- специфічна структура дискурсу (результат використання іноді досить своєрідних мовних прийомів);
- специфічна реалізація дискурсу, його звукове або письмове оформлення.

У межах лінгвістичних досліджень О. Шейгал виділяє 3 підходи до вивчення політичного дискурсу:

- 1) дескриптивний підхід зводиться до класичної методики риторичного аналізу публічних виступів; розглядається мовна поведінка політиків, мовні засоби, риторичні прийоми та маніпулятивні стратегії;

- 2) критичний підхід, спрямований на критичне вивчення соціальної моралі, яка виражається у мові чи дискурсі; мовлення розглядається як засіб влади та соціального контролю;
- 3) когнітивний підхід дає можливість перейти від опису одиниць та структур дискурсу до моделювання структур свідомості учасників політичної комунікації. Слід зазначити, що в рамках дескриптивного підходу дослідник залишається нейтральним, незалежним експертом, критичний підхід для нього характерна ангажованість дослідження: дослідник відкрито займає сторону тих, хто втратив владу та пригнічених [Шейгал 2004, с. 9].

Активно використовуються в політичному дискурсі мовні стратегії. Стратегія визначається як «сукупність мовних дій», «ланцюжок рішень», «певних комунікативних дій і мовних засобів» [Паршина 2012].

У широкому сенсі стратегія розуміється як надзавдання мови, продиктована практичними цілями мовця. Стратегія в політичному дискурсі визначається цілями, які спонукають політичне спілкування.

Стратегії, які використовуються в політичному дискурсі представлені у таблиці 1 [Паршина 2012 с. 227].

Таблиця 1

Стратегії політичного дискурсу

№	Найменування	Характеристика
Стратегія боротьби за владу		
1	Стратегія дискредитації і нападу	Підірвати авторитет дискредитованого об'єкта, принизити його і зганьбити в очах інших
2	Маніпулятивна стратегія	Зганьбити політичного адресата, позбавити його можливості висловлювати свою позицію
3	Стратегія самозахисту	Пояснення вчинків адресанта, негативна оцінка конкретної ситуації, позначення позиції в

		політизації виступі
Стратегія утримання влади		
1	Інформаційно-інтерпретаційна стратегія	Інформування адресатів про найважливіші події економічного і політичного життя
2	Стратегія формування емоційного настрою адресата	Звернення до адресатів при надзвичайних ситуаціях

З точки зору мовного впливу стратегію можна розглядати тільки з допомогою аналізу тактик.

Тактика – це використання певних прийомів, способів досягнення будь – якої мети, лінія поведінки людей. Мовні тактики в політичному дискурсі є вибір і послідовність мовних дій [Паршина 2012, с. 44]. У таблиці 2 представлені мовні тактики, які використовуються в політичному дискурсі [Паршина 2012].

Таблиця 2

№	Найменування	Характеристика
1	Тактика звинувачення	Намір адресанта принизити, виставити в смішному вигляді опонентів
2	Маніпулятивна тактика	Доведення до адресата негативної інформації для досягнення поставленої мети
3	Тактика критики	Служить для самозахисту адресантів
4	Тактика оскарження	Спростування негативної оцінки вчинків, позначення певної позиції
5	Тактика роз'яснення	Доведено додаткової інформації для повного розуміння виниклих питань
6	Тактика коментування	Пояснення сенсу висловлювань

Ефективність політичного дискурсу полягає у донесенні адресатам, громадянам, спільноті – необхідності «політично правильних» дій і оцінок. Інакше кажучи, мета політичного дискурсу – не описати, а переконати, побачити в адресатові наміри, дати ґрунт для переконання і спонукати до дії.

Зазвичай, політик бажає:

- a) спонукати адресата віддати свій голос на виборах за певного кандидата, партію, блок, рух;
- b) завоювати авторитет, або зміцнити свій імідж, «сподобатися народу»;
- c) умовити адресата погодитися з його думкою, прийняти його точку зору;
- d) зробити певний емоційний настрій, викликати певний емоційний стан адресата;
- e) надати адресату нові знання, нові уявлення про предмет і об'єкт мови, інформувати адресата про свою позицію з будь-якого питання.

Мета осуджень в цілому визначається як оцінна, що припускає вплив на соціальне самопочуття і ціннісні орієнтири адресата [Шмелев 1997].

В рамках основної мети виділяються наступні мотиви:

- бажання змінити самопочуття адресата, що є об'єктом оцінки, змусити його відчувати сором, провину.
- прагнення спонукати адресата, об'єкта оцінки, припинити погану дію і здійснити бажане з точки зору автора МА;
- прагнення дати вихід негативним емоціям, з'ясувати відносини з об'єктом оцінки;
- бажання уявити справжнє обличчя об'єкта оцінки, викрити його. У цьому випадку обов'язково присутність третіх осіб;
- бажання інформувати співрозмовника про негативну оцінку дій, які не чинять негативного впливу ні на автора, ні на адресата МА;
- прагнення автора МАО зняти з себе відповідальність за несприятливу ситуацію, захиститися від нападок співрозмовника, виправдати свою поведінку.

Отже, осудження характеризується конфліктним спілкуванням, тим самим погіршуючи міжособистісні відносини.

Характерними ознаками політичного дискурсу є [Чудинов 2012, с. 43-45]:

- смислова невизначеність (політики часто висловлюють свої думки максимально узагальненому вигляді);

- дистанційність і театральність (необхідність політиків «працювати на публіку», залучаючи її своїм іміджем).

Функції, що виділяються в політичному дискурсі:

1. Комуникативна функція, спрямована на передачу інформації, яка впливає на перетворення існуючої у свідомості адресата картини політичного світу. Ця функція активно проявляється у всіх сферах комунікації, але її реалізація в кожній сфері має свою специфіку. У політичних текстах можна зустріти інформацію про ті чи інші події в політичному житті суспільства. Політики зазвичай намагаються привернути увагу до інформації, яка здатна їх представити у вигідному світлі, і відвернути загальну увагу від інформації, яка може завдати шкоди їх інтересам.
2. Спонукальна функція – це функція впливу на адресата. Також її називають апелятивною. Спонукальна функція покликана емоційно впливати на громадян, долати існуючі в суспільстві протиріччя
3. Емотивна функція спрямована на вираження авторських емоцій і збудження емоцій адресата. Створення необхідного емоційного фону – це важливий підготовчий етап для подальшого переконання адресата і спонукання його до необхідних дій. Політична мова може викликати розгубленість, невпевненість і страх у політичних опонентів, що часто сприяє зміцненню влади. Загрози і обіцянки можуть стимулювати політичних опонентів, до якихось дій або до відмови від протидії влади.
4. Фактична функція служить для встановлення і підтримки контакту між комунікантами. У цьому випадку сам факт міжособистісного спілкування, можуть бути набагато важливіше, ніж зміст самої бесіди. Ця функція найбільш активно говорить про себе в політичній промові, як і в будь-який інший, важливо, щоб співрозмовник був налаштований на сприйняття інформації, щоб підготувався до цього і уважно слухав [Чудинов 2009, с. 91-94].

Таким чином, політичний дискурс – це ступінь впливу на адресата, визначається як своєрідна знакова система.

Політичний дискурс – це дискурс політиків. Він формується в контексті функціонування політичних інститутів (засідання уряду, сесія парламенту, з'їзд

партії тощо) і є політичним, якщо супроводжує політичний акт у відповідній атмосфері. До політичного дискурсу можна зарахувати публічні виступи політиків, заяви політиків, політичних оглядачів та коментаторів, публікації у ЗМІ, матеріали спеціалізованих видань, що мають справу з різними аспектами політики. Вважається, що основною функцією політичного дискурсу є функція впливу за допомогою мовлення, а лінгвістів цікавить те, які мовні засоби використовуються для нав'язування політичних уявлень.

Отже, слово у політичному дискурсі – це складний елемент, дослідження якого потребує напрацювань зі сфери лінгвістики та дискурсивного аналізу.

Політичний дискурс спрямований на вираження ідеології. Під останньою слід розуміти систему принципів, що лежить в основі групових знань (вірувань) і думок, заснована на групових цінностях.

Аналіз МА «осудження» в французькій мові показав, що МА осуду включають засоби посилення і пом'якшення негативності. Слід враховувати, що на мовні прояви в кожному конкретному випадку впливають прагматичні, соціолінгвістичні, правові і навіть економічні фактори. Мовне втілення залежить не тільки від менталітету лігво – культурної спільності, але і від особи мовця, його намірів, особистості адресата.

Представлені в самих різних сферах спілкування, МА «осудження», є оціночним і має ряд загальних прагматичних ознак, до яких відносяться мотиви, тематичні групи об'єктів оцінки, емоційні та статусні характеристики суб'єкта оцінки. Специфіка МА «осудження» полягає у тому, що осудження представляє оцінку ситуації, істинність якої не заперечується. Осудження тяжіє до морально – етичної сфери оцінки. Осудження має ряд жанророзрізнявальних ознак, до яких належать оцінка, типи реакцій, набори тактик.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ МА ОСУДЖЕННЯ В ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

2.1 Стратегія і тактики МА осудження як шлях до підриву авторитета опонента

Стрімкість розвитку подій, на які, голови державмають реагувати невідкладно, та негайне обговорення офіційних заяв в соціальних мережах, призводить до певної трансформації політичного дискурсу. Будь-яка промова, будь-якою мовою, майже миттєво з'являється в мережі Інтернет, в відео, аудіо та письмовому форматі. Таким чином, кожен користувач мережі має можливість відкрито прокоментувати світогляд, спрямованість дій та стильові характеристики мови політика. Відповідно, політичний дискурс безпосередньо пов'язаний із думкою суспільства.

В останні роки мовознавцями було здійснено велику кількість досліджень щодо політичного дискурсу в багатьох науках.

Франкомовні дослідники, вивчаючи публічні промови, все більше уваги приділяють інтересу до даного типу комунікації. Саме в політичному дискурсі звичайний громадянин намагається виокремити інформацію, самостійно розшифрувати повідомлення, і, таким чином, не дати собою маніпулювати табути обманутим. Д. Менгено, звертається до науковців, розробки яких є в галузях прагматики, соціолінгвістики, стилістики, лексикології з пропозицією об'єднання в дослідницькі мережі з метою вивчення текстового простору [Maingueneau D. L'analyse du discours et ses frontières 1995]. Періодичні французькі видання не припиняють прискіпливе вивчення кожної репліки президентів [Conférence de presse de Hollande: entre «décontraction offensive» et «discours creux»].

Важливою особливістю політичного дискурсу є те, що політики часто намагаються завуалювати свої наміри, використовуючи метафоризацію, особливу інтонацію та інші засоби впливу на свідомість опонентів [Попова 1994 с. 149].

Як відомо, від мовленнєвої поведінки політика здебільшого залежить успіх, або провал на виборах. Мова політика – це його, обличчя, те як його сприймає

суспільство. Важливою характеристикою мовленнєвої поведінки політичного лідера є саме комунікативні стратегії, яким він користується у промовах та виступах перед своїм політичним опонентом.

Висловлення осуду завжди виражає певну оцінку, яка є обов'язково негативною, тобто має емотивне забарвлення, котре завжди співіснує з вираженими негативними емоціями. [Велівченко 2011, с. 139] Стратегія осуду може бути проявлена у двох проявах коли намагаються зганьбити, висвітити у поганому світлі, вказати на недоліки, а, в другому випадку коли є намір визвати сором, відчуття провини, або відмовитись від своїх дій, думок.

Яскраво мовний акт осудження представлений у політичному дискурсі, бо, як відомо, ну де як не в політиці більш за все осуджують, обвинувачують, і чи найбільш гострі відбуваються чвари та конфлікти.

Ось наприклад політик-націоналіст Марін ле Пен осуджує політиків

«*Ça, pour sauver leurs postes, leurs fauteuils, leurs mandats*» досить відверто осуджує політиків, що їх цікавлять лише їх привілеї, та їх мандати, а на проблеми народу їх байдуже.

«*la seule chose qui les inquiète n'est pas l'aggravation de la situation personnelle de chaque Français*» - Марін ле Пен не шкодує слів, та критики для французьких політиків.

«*Mais je sais aussi, malheureusement, l'état actuel de désespérance de la société française. Je sais que depuis l'élection de François Hollande, la déception face à la gauche ressemble étrangement à la déception éprouvée face à la droite auparavant. Je sais le dégoût qu'inspire aujourd'hui la classe politique, inconsistante et inconséquente, à la plupart des Français.*»

Марін ле Пен осуджує лівих, як раніше осуджували правих за те, що немає єдності суспільства. Вона використовує метафору з доволі грубим значенням «*les ferments de la division*» (*le ferment* – бактерія), що осуджує та має викликати сором та прояви совісті. Все це, ми бачимо, має доволі суб'єктивний характер, Марін ле Пен у своїх висловлюваннях є дуже різкою і не дуже ретельно підбирає слова. Бо на прикладах ми бачимо, як грубо ле Пен може висловлюватися і навіть використовувати метафори з осудливим, неприпустимо образливим значенням.

Продемонструвавши декілька прикладів ми прийшли до висновків, що стратегія осудувикористовується як акт оцінки дій політиків, а також має на меті підірвати авторитет опонента. Мовний акт осудження реалізується через тактику звинувачення та критики.

Всі ці засоби спрямовані аби вплинути на думку адресата. Проте можливо, мовний акт осудження був дещо прихованим та завуальованим. А далі, ми продемонструємо приклади стратегії осуду, які межують з обвинуваченням, докором і які мають негативне забарвлення.

Проаналізуємо стратегію дискредитації. Як приклад, ми обрали передвиборчі політичні виступи, промови двох політичних діячів, політиків-лідерів Франції – бувшого її Президента Ніколя Саркозі та президента П'ятої республіки Франсуа Олланда. Вибори Президента є дуже важливою подією у політичному житті країни. Від передвиборчої кампанії й виступів кандидатів на посаду Президента залежить не лише їхній власний імідж, але й результат самих виборів.

Передвиборча кампанія у Франції насичена інтригами, жорсткою та рішучою боротьбою між конкурентами, компроматом, фактами особистого життя тощо. Учасники політичної боротьби роблять усередині аби створити собі позитивну рекламу, сформуванню гарний імідж проте, разом з тим, кандидатистворюють негативний образ своєму опоненту, доводять усіма можливими способами неважливі та незначні політичні ідеї свого супротивника.

Журналісти охарактеризували політичні теледебати, які проходили у Франції напередодні президентських виборів як: *«un duel harassant, dense, technique parfois mais aussi vivant et animé»*, *«le bal des petites phrases croustillantes»*.

Головні учасники, представники двох опозиційних сил Ніколя Саркозі та Франсуа Олланд від самого початку дебатів відразу ж були готові *«en découdre»* і впродовж майже трьох годин зверталися до стратегій і тактик, які були наділені конфліктним характером. Ще до початку ефіру Ніколя Саркозі, пообіцяв своїм виборцям, що він робитиме все можливе аби знівечити авторитет свого суперника та підірвати його авторитет, і знищити його імідж.

« Je vais le débusquer», *« faire la preuve de son incompétence et de son inexpérience internationale»*, *«je vais l'atomiser»*, досить емоційно висловлюється пан Саркозі стосовно пана Олланда, навіть погрожуючи знищити свого опонента. Під

час дослідження, було виявлено що найчастіше політики використовували стратегію дискредитації, що є головною стратегією мовного акту осудження. Згадана стратегія реалізується за рахунок створення позитивного образу для «себе» і обвинувачення та наклеп «чужих». Цей прийом вважається традиційним і дозволяє досягнути бажаних результатів у політичному протистоянні. Стратегія дискредитації використовує набір тактик, серед яких найбільш вживаними є тактики обвинувачення, докору, викриття, образи, критики опонента та інших. Усі ці вищезгадані тактики реалізуються через використання таких стилістичних засобів, як риторичні та окличні речення, порівняння, метафори та інші. Стратегія осуду найактивніше реалізується в ході дебатів, має мету визнати винним свого опонента та викрити його в непорядних діях, або бездіяльності, дискредитувати в очах виборців. З обох сторін лунала гостра критика, напади, робилася спроба майже в кожній репліці зганьбити один одного перед телеглядачами.

« *Vous avez nommé vos proches partout*», звинувачує Франсуа Олланд пана Саркозі в його неправомірних діях, підкреслюючи своє негативне ставлення до головного противника. Відразу ж, відповідаючи на звинувачення на свою адресу, экс-Президент, не зраджуючи своєму стилю, звинувачує Олланда у «брехні», та реалізує тактику образи, називаючи свого опонента « *un petit calomniateur*», « *une belle bêtise*». « *Ça, c'est un mensonge, c'est une calomnie, vous êtes un petit calomniateur*». Не сприймаючи образи у свій бік, Олланд знаходить ущипливі зауваження аби достойно дати відсіч супернику:

« *C'est un leitmotiv qui devrait pour moi être insupportable mais qui dans votre bouche finit par être une habitude*». Пан Саркозі звичує пана Олланда, що його політична діяльність неефективна.

« *On ne respecte pas les Français quand, pour esquiver les débats, on dit tous les jours le contraire de ce que l'on dit la veille*». Конструкція з безособовим займенником *on*, дає зрозуміти, що відбувається осудження конкурента і навіть знівечення його, як людини. Впродовж усіх теледебатів пан Олланд виставляє себе як «турботливий батько». У наступному прикладі він намагається дорікнути пану Саркозі, що той переймається лише привілейованими прошарками населення, тоді як він, Олланд, захищає усіх без винятку французів:

«*Moi, je protège les enfants de la République, vous, vous protégez les plus privilégiés*». У нижчеподаній фразі ще майбутній тоді Президент Франції звинувачує свого попередника, що той постійно перекидає відповідальність та свою роботу на когось іншого й завжди шукає «*un bouc émissaire*» («цапа відбувала»). «*Vous aviez dit 5% de chômage, c'est 10%*» à la fin du quinquennat; *Avec vous c'est très simple ce n'est pas de votre faute, c'est de la faute de la crise, jamais vous. Vous avez toujours un bouc émissaire*». У цій репліці досить яскраво відчувається насмішка та іронія, що реалізується через зауваження, і з наміром сказати співрозмовнику неприємне, зачепити його за живе, як найбільючіше вколоти.

В особливо напруженій дискусії два високопоставлених кандидата в президенти, Ніколя Саркозі та Франсуа Олланд, зіткнулися в середу, 2 травня, проти двох поглядів на Францію, Європу і статус президента.

«*Quand on m'a comparé à Franco, à Pétain, à Laval, et pourquoi pas Hitler, vous n'avez pas dit un mot (...). Quand Mme Aubry me traite de Madoff et que le leader de la famille ne dit rien, c'est qu'il cautionne*», негайно розкритикував Ніколя Саркозі і ніби-то обурився за такі жорстокі порівняння.

«*M. Sarkozy, vous aurez du mal à passer pour une victime*» сказав кандидат від Соціалістичної партії, перш ніж засудити *tous les excès* і нагадати, що він теж був жертвою особистих нападок *j'ai eu droit à tous les animaux du zoo, j'ai eu droit à toutes les comparaisons les moins flatteuses*»

Також наведемо приклади жорстокого осудження і нападок серед двох фіналістів президентських виборів Марін ле Пен і Еммануеля Макрона.

Марін ле Пен заговорила першою і почала з прямої, жорстокої атаки:

«*M. Macron est le candidat de la mondialisation sauvage, de la précarisation, du communautarisme, de la guerre de tous contre tous*», «*tout cela piloté par M. Hollande*». В першому прикладі показана явна атака на опонента, з метою здивувати та образити.

«*Vous n'êtes pas la candidate de l'esprit de finesse «ni» de la volonté d'un débat démocratique équilibré et ouvert..Merci pour cette belle démonstration que vous venez de faire Madame Le Pen...*» посміхаючись Еммануель Макрон, звинуватив свою опонентку в «носінні духу поразки».

Marine Le Pen

Vous êtes à plat ventre en permanence devant l'Allemagne, devant le Syndicat de la magistrature, devant l'UOIF, devant les communautaristes, devant les puissances d'argent, devant les banques, à plat ventre. Le candidat à plat ventre.

Опонент зміг поставити в незручне становище та виставити на сміх і нібито принизити майбутнього президента. Проте Еммануель Макрон був готовий до прямих атак Марін ле Пен і давав дуже гарні та влучні відповіді на її необґрунтовані і часто не зовсім чіткі і зрозумілі висловлювання.

Emmanuel Macron

Madame Le Pen, moi je suis debout. Mais pour être debout, je n'ai pas besoin de salir. Vous, en permanence, vous salissez les étrangers, vous salissez les juges comme on vient de le voir, vous salissez les uns et les autres, Madame Le Pen. Notre pays n'a pas besoin de ça. Il a besoin d'apaisement et d'efficacité.

Одже, ми бачимо запеклі дискусії, та взаємне обвинувачення, осудження з метою виставити себе у «гарному світлі» на фоні свого опонента.

Проаналізувавши теледебати, ми прийшли до висновку, що тактика обвинувачення домінувала у промовах обох учасників програми. Саркозі отримав низку обвинувачень на свою адресу: у невиконанні обіцянок, у непослідовності дій, у невічливості, у несаможиттєвості, у неспроможності об'єднати націю. На відміну від свого опонента, пан Саркозі був більш різким у своїх судженнях і обрав більш агресивну поведінку для критики свого партнера. Саркозі звинувачував супротивника в непослідовності; у наклепі та хибних фактах; у некомпетентності; у лицемірстві; у неефективності; у неспроможності займати посаду Президента та імітуванні Франсуа Міттерана; у недостойності та непатріотизмі.

Основною функцією вербального осуду у політичному дискурсі є завдання шкоди іміджу політичного діяча або цілої партії, оскільки саме імідж є найголовнішим для політика. У політичному дискурсі особливо вирізняються два різновиди вербального осудження: інструментальний та ворожий. Не маючи нічого проти особистості свого опонента, адресант шляхом руйнування його іміджу прагне зруйнувати імідж партії даного депутата в очах громадськості і підірвати довіру до неї виборців. Таке інструментальне осудження є початковим

висловлюванням, що породжує можливий далі конфлікт. У випадку інструментального осудження лінія поведінки прораховується мовцем заздалегідь, тому осудливі висловлювання, що відповідають цьому різновиду агресії, є, з одного боку, більш творчими, а з іншого боку – менш емоційними. Вороже осудження являє собою негативну реакцію на випад опонента й застосовується для захисту власного іміджу. Ворожа реакція є більш емоційною, оскільки захисні механізми особистості інстинктивно активізуються сильними, негативними емоціями, але, у той же час, менш креативна, оскільки мовець не має достатньо часу на обмірковування свого агресивного висловлювання [Гуз 2009].

2.2 Способи вираження мовного акту осудження

В політичній комунікації застосовується широкий спектр мовних засобів з метою здійснити вплив на громадську думку. Однією з головних функцій політичного дискурсу є вплив на тих, кому він адресований. Попри те, що публіцистичний стиль є основним інструментом мовної дії у політичній сфері, сьогодні як журналісти, так і політичні діячі намагаються розробити нові засоби висловлювання, нові форми виразності, нові види звертання, у яких використовують стилістичні прийоми, тропи, синтаксичні й стилістичні фігури, притаманні для розмовного стилю. За словами Михальської Г. К., нині найефективнішим стилем публічної мови визнаний природній, розмовний [Михальська 1996 с. 107].

На особливу увагу, при аналізі політичних промов, заслуговує категорія експліцитності та імпліцитності, оскільки саме вона дозволяє детально дослідити структури й ментальні процеси мовотворення будь-якого політичного діяча.

Так, Г.А. Кришталюк, намагається розкрити когнітивні механізми, які пояснюють відмінності у зображенні між висловлюваннями які виражені експліцитно та імпліцитно [Кришталюк 2013 с.97-102].

Аналіз публічних промов Н.Саркозі та Ф.Оланда викликав зовсім різні емоції. При аналізі промов Ф.Оланда та Н.Саркозі були виявлені зовсім протилежні політичні стилі. Також різне сприйняття політичного іміджу, промов.

є повністю протилежним, стилю, екс-президента Франції: з одного боку, його політичний дискурс визнається занадто нейтральним, позбавленим лідерської харизми. Політичний дискурс Н.Саркозі є витонченим, коректним, часто вживає імпліцитні форми осудження:

Il faut prendre en considération ceci tout en prenant garde aussi à cela.

З самого початку створюється достатньо напружена атмосфера.

D'un retour à la république de l'impuissance. L'idée qu'il se fait du rôle du président de la république, c'est celle d'un président qui ne prend plus aucune responsabilité, qui ne nomme plus personne, qui ne décide de rien et qui à chaque fois qu'il y a un problème réunit une commission.

Декілька заперечних елементів в одному реченні використовуються задля наполягання на певному факті:

Si ce président ne gouverne pas, si ce président n'est pas responsable, si ce président ne s'engage pas, si ce président ne pense à rien, ne croit en rien, et au final ne fait rien. Ni rêve, ni propositions, ni décisions .

Як професійний політик Ф.Оланд розуміє, що потрібно апелювати перевіренними цінностями.

Незаперечним є той факт, що підготовані промови політичних діячів є результатом роботи офіційних спічрайтерів та помічників, де, приймаються до уваги головні риси особистості оратора, та відповідно до цього створюється індивідуальний стиль. Тобто, ми маємо змогу спостерігати справжню сутність політика лише під час телевізійних дебатів, інтерв'ю у спонтанних відповідях на запитання. Саме ці моменти дозволяють робити певні висновки про ступінь відповідності людини до займаної посади, рівень його освіти та обізнаності з проблемою.

Експліцитні, вербальні механізми впливу на виборців, і, відповідно, моральне знівечення в їх очах опонентів, в широкій мірі використовуються франкомовними політиками. Ретельно підібрані засоби осудження дозволяють їм не тільки поділити навколишній світ, дії суперників та власні вчинки на «чорне» та «біле», але, за рахунок використання осудження, розставити потрібні акценти.

Таким чином, стає очевидним зв'язок між багатьма факторами, що формують політичний дискурс голови держави.

2.2.1 Іронія та сарказм як один зі способів вираження мовного акту осудження

На жаль, за останні роки журналісти та політики, масмедійного політичного простору все більш етикетують до згрубілого мовлення, де переважає агресивна лексика. Політичний дискурс вирізняється кардинальним оновленням змісту та форми комунікативної діяльності, прагненням до індивідуального стилю, експресивності, яскравості. Чимало спеціалістів (Л. В. Єніна, О. С. Ісерс, Л. М. Майданов, В. І. Шаховський, О. І. Шейгал та інші) наголошують на підвищеній агресивності сучасної політичної мови, на активному використанні конфліктних стратегій і тактик мовної поведінки (осуд, наклеювання ярликів, дискредитація, образа, наклеп і таке інше).

За думкою О. Й. Шейгал, осудження у широкому розумінні полягає в націленості на повалення опонента, зниженні його політичного статусу [Шейгал 2004 ,с. 121].

У виступах політиків нерідко багато емоцій, безпідставної критики, осудження, та мало предметної аргументації, бо головне для них – це найбільш привабливо подати власну позицію й дискредитувати політичного суперника. Президент французької радикальної політичної партії *le Front National* Марін Ле Пен досить різко охарактеризувала діяльність представників політичних ЗМІ П'ятої республіки.

«Les médias traduisent un discours contraire à mes idées. Ils sont un» ennemi» qu'il faut combattre» «Les journalistes pervertissent le dialogue en considérant que les politiques sont automatiquement «menteurs», rendant vain les méritocrates comme moi. Le méta-discours qui nous entoure est une subversion complète de la sphère publique». Цей приклад яскраво демонструє мету принизити, звинуватити, зганьбити, осудити супротивника, використовуються такі слова як: *«ennemi», «pervertir», «combattre»*. Цей приклад відповідає «лайливим чварам», які несуть зневагу, провокаційні натяки, грубі звинувачення. У наступному прикладі представлені два політика, які є лідерами політичних партій, а саме президент радикальної правої партії *le Front National* Марін Ле Пен та президент партії лівих *le Front de*

gauche Жан-Люк Меланшон. Французька газета *le Figaro* опублікувала статтю під назвою «*Six mois d'insultes entre Le Pen et Mélenchon*», героями якої стали вище названі політичні діячі, котрі були запеклими ворогами під час Президентських та парламентських виборах П'ятої республіки 2012 року. Між ними тривала жорстка конкуренція, яка часто супроводжувалася словесною перепалкою, в якій обидва політики не шкодували ніяких засобів, аби висловити своє зневажливе ставлення один до одного.

Пан Меланшон дозволяв собі бути різким, грубим у своїх коментарях. Аби принизити, зганьбити якомога «дотепніше» свою конкурентку, Меланшон користується стратегією дискредитації, де переважають слова й висловлювання, з негативною оцінкою. Він називає її «*semi-démente, qui propose des solutions auxquelles personne ne peut croire*»,

«*Cette Mme Le Pen, qui n'a aucune espèce d'imagination, passe son temps à faire des emprunts forcés pour dire : je parle comme Mélenchon. Voyez mes ailes, je suis un oiseau. Et de temps à autre, je suis xénophobe, voyez mes pattes, je suis un rat. Cela nous fait une chauve-souris.*

Проте, Марін Ле Пен також активно приймає участь у мовній перепалці й теж не шкодує ні епітетів, ні порівнянь аби якомога гучніше та гостріше зачепити за живе свого противника. Пані Ле Пен характеризує Меланшона як «*un idiot triplement utile*», «*un gros sénateur*», «*un voyou*». Ле Пен досить гостро підбирає порівняння «*les communistes qui ont du sang jusqu'au coude*». Проте це необґрунтоване звинувачення, до того ж досить жорстоке. Проте Марін ле Пен ніколи не шкодувала уїдливих коментарів для своїх опонентів. Опоненти використовували лексику, яка несе негативну характеристику особи, наприклад: *menteur, ignoble, minable, moche, connard, crétin, incapable, déloyal, salaud, racaille, stupideta* інші.

Найменш різким засобом вербальної агресії є іронія, яка, як підкреслює О. Й. Шейгал, є менш емоційною проте більш інтелектуальною [Шейгал 2004, с. 130]. Іронічні номінації мають, прихований характер, однак це не зменшує здатності принижувати гідність політичного опонента, впливати на його самооцінку й формування потрібного ставлення до нього в електорату [Муратова 2009, с.198]. Наприклад, французькі журналісти, часто зверталися до іронії,

описуючи політичну діяльність Президента Ніколя Саркозі, називаючи його *«le premier flic de France»*, *«Sarkozy pompier pyromane»*, *«Sarkozy Napoléon IV»*, *«Sarkozy pitt-bull d'Etat»*, *«Sarkozy Louis-Napoléon-Goebbels»*, *«Sarkozy Pétain»* .

Ці приклади, виражають невдоволення щодо діяльності Президента Саркозі, проте не прямо, а завуальовано – завдяки використанню іронії. Іронізуючи про те, що президент Саркозі так багато впровадив реформ за своє правління, проте вони не завжди є зрозумілими для звичайних громадян.

В свою чергу, президент Ніколя Саркозі також часто використовує іронію у своїх промовах, висловлюючи осуд як своїм безпосереднім французьким опонентам, так і своїм іноземним колегам, наприклад, висловлюючись про канцлера Німеччини Анхелу Меркель, Саркозі висловлюється досить іронічно, з елементами сарказму:

« Elle n'a eu d'autre choix que de se rallier à sa position sur la relance de l'économie ».

Як відомо, іронія визначається перш за все контекстом. Наступний приклад досить добре це продемонструє. Марін Ле Пен досить часто використовує іронію та осуджує шанси пана Меланшона пройти на виборах до Національної Асамблеї:

«Mélenchon perd ses nerfs, je comprends ! C'est quand même pitié de voir quelqu'un qui se présente comme étant le défenseur des ouvriers n'attirer que 2 % de leurs intentions de vote».

У результаті проведеного дослідження ми прийшли до висновку, що іронія як засіб осуду є досить поширеним явищем у французьких політичних промовах й слугує засобом реалізації негативних емоцій учасників комунікації.

2.2.2 Напад та агресія як складова мовного акту осудження у політиці

На думку сучасних лінгвістів, саме завдяки вербальній діяльності політика створюється його позитивний або негативний образ. Мова політика дуже різнобарвна й залежить від займаної ним посади або позиції, від його рівня розвитку та інших й професійних факторів. Ми вважаємо, що насамперед володіння мовою для політика це вже запорука його успішної політичної

діяльності. Будучи при владі, дуже часто політик створює свою власну мову, свою манеру спілкування з електоратом, журналістами та опонентами, нерідко при цьому обираючи стиль, який позбавлений професійно-специфічних слів та висловів.

Досить часто у своїх промовах політики звертаються до агресивних мовних стратегій, які розраховані на формування таких почуттів як: невдоволення, осудження, гнів, обурення, ненависть, помста й таке інше.

Застосовуючи мовну агресію, політик намагається – насамперед заплямувати, осудити, ослабити свого суперника в очах публіки за допомогою відвертої «брехні», очевидних наклепів, непристойних, образливих асоціацій, заяв та висловлювань. Як правило, політик, що застосовує цей прийом, відкрито протиставляє себе конкурентам. Створюючи негативний фон іншому, він робить усе можливе задля сприйняття його персони як фігури позитивної. Мовець прагне зробити процес спілкування більш видовищним, викликати емоційні відгуки й тим самим заволікти адресата – спостерігача, що сприймає «політичні події, як якесь дійство, що розігрується для нього» [Шейгал 1998 с.23], зробити його співучасником. У сучасному світі, діяльність політика асоціюється перш за все з його вербальною діяльністю. Як відомо, політику роблять політики, а політиків робить слово. Як вже вище згадувалося, нині у публічній комунікації активно використовується агресивний тип поведінки, де учасник суперечки робить все можливе, щоб «захопити слово» і якнайповніше висловити та довести свою власну позицію, використовуючи при цьому усі можливі мовні засоби. Варто зазначити, що практично в усіх політичних медіа виступах присутні негативні емоції та почуття. Промови політиків вирізняються надмірною експресивністю, фамільярністю, елементами агресії, уживанням жаргонізмів, що є невід'ємною складовою розмовної мови і недопустимим явищем для публічних виступів. На думку О. І. Шейгал, вербальна агресія є невід'ємною й природною складовою політичного дискурсу осудження.

Політичний дискурс являє собою демонстрацію боротьби: «запекла боротьба за владу розігрується як змагання, як великі національні ігри, для яких важливі певні іміджі, форми прояву мовної агресії й т. д.». [Шейгал 2004, с. 24]

Стратегії і тактики вербальної агресії та осуду реалізуються як за допомогою лексичних засобів, тобто шляхом вживання у висловлюванні слів і словосполучень із негативнооцінною семантикою, так і за допомогою стилістичних фігур – метафори, гри слів, тощо. Використання останніх дає мовцеві перевагу збереження власного іміджу, демонстрації дотепності й красномовства та посилення уваги аудиторії.

Вербальна агресія вживається, як правило, в ситуаціях конфлікту. Спираючись на класифікацію мовних особистостей, автором якої є К. Ф. Седов [Седов 2000 с.6], ми проаналізуємо мовну поведінку політика в конфліктній ситуації. Конфліктний підтип проявляється в тому, що демонструє негативну реакцію свого конкурента. Конфліктний опонент робить все можливе аби відтворити співрозмовнику дискомфорт. У конфліктній перепалці використовується досить часто тактики насмішки, докору, обвинувачення тощо. Бувший президент Франції Ніколя Саркозі, а точніше його мова стала об'єктом дослідження для французьких лінгвістів та насмішок для журналістів. На думку більшості лінгвістів, Ніколя Саркозі використовував свій стиль мовлення, який радикально відрізняється від *«l'univers linguistique de la V e République»*.

Французькі лінгвісти, проаналізувавши політичні промови перед виборцями, депутатами, виступи та інтерв'ю по телебаченню, зробили висновки, що стиль Ніколя Саркозі є *«trop relâché»*, *«décontracté»*, *«provocateur»*, *«vulgaire»*, *«ordurier»*. Член Французької Академії Жан–Марі Руар вважає що, Ніколя Саркозі *«c'est un homme qui s'exprime assez crûment»*.

La critique que l'on peut lui faire c'est une critique sur le plan des convenances mais pas sur le plan de la langue française». Мовлення шостого президента викликають обговорення серед журналістів та серед його політичних опонентів. Також Ніколя Саркозі став одним з найбільш досліджуваних об'єктів, як серед журналістів так і серед лінгвістів. І останні вважають, що саме мова є причиною руйнування іміджу Ніколя Саркозі як політика. Мовний імідж президента Франції побудований на демонстрації «я», ігнорування принципів спілкування, направленість до конфлікту, агресивності, маніпуляції та безпідставного осуду тощо.

У наступному прикладі досить добре проявляється саме агресія на адресу політичних опонентів. Після свого виступу у жовтні 2005 року в Clichy-sous-Bois між Ніколя Саркозі та політичним діячем, письменником Азу Бегагом, відбувся конфлікт, причиною якого було вживання Саркозі лайливого слова «*racaille*» на адресу жителів робітничих кварталів.

Зробивши зауваження Ніколя Саркозі, коментує Азу Бегаг:

«*Sarkozy me passe un savon tellement incroyable que je ne peux pas m'empêcher de le consigner sur le champ*», – розповідає письменник. У мовній сутичці Саркозі відразу ж захоплює ініціативу, використовуючи тактику дискредитації змусив свого опонента замовчати і таким чином створюючи комунікативний дисбаланс.

В конфліктній ситуації Ніколя Саркозі повністю відмовляється від правил етики спілкування й переходить на грубо-фамільярну мову. Звертається до адресата у другій особі однини, використовує окличну конструкцію.

«*Tu es connard ! Un déloyal, un salaud ! Je vais te casser la gueule ! Tu te fous de mon nom !*». Використовуючи погрози що є також одним із основних засобів вираження мовної агресії. Не даючи сказати і слово опоненту, перебиваючи його, Ніколя Саркозі відкрито демонструє неповагу та невихованість.

«*Je vais te montrer, moi ! Je n'ai rien à foutre, de tes explications ! Tu vas faire une dépêche à l'AFP pour t'excuser, sinon je te casse la gueule. Ne me serre jamais plus la main à l'avenir, sinon je vais t'en cuire*». В цьому прикладі використовується спосіб маніпулювати й домінувати над іншими. Це висловлювання є досить емоційним та агресивним. Саме тому під час дебатів логічна аргументація, якою б вдалою вона не була, може бути легко зруйнована будь-якою емоційною реплікою. У більшості випадків вербальні агресори виражають емоції гнівом, криком, волянням, командним тоном, що підтверджує наступний приклад. Ніколя Саркозі дуже часто попадає у поле зору французької сатиричної газети «*Le Canard Enchaîné*», яка відома своїми жорсткими коментарями щодо невдалих, недоречних висловлювань французьких політиків. У номері від 13 грудня 2006 року одна із статей була присвячена телепередачі *Ripostes*, у якій брав участь ще тоді Міністр внутрішніх справ Франції Ніколя Саркозі. Одним із учасників програми був суддя Портеллі, який «мав необережність» заперечити Міністру щодо статистики правопорушення у країні. Суддя наголосив на тому, що дані,

озвучені Саркозі, не відповідають дійсності. Як зазначає *«Le Canard Enchaîné»*, після завершення програми Саркозі *«fou de colère, saute dessus à M. Portelli»*, звертаючись при цьому в дуже образливому та агресивному тоні:

«M. Portelli, je n'aimerai pas être jugé par un magistrat comme vous!».

Не погоджуючись із обвинуваченням Саркозі, пан суддя намагається довести свою правоту, що ще більше загострює конфлікт:

«M. Sarkozy, je n'aimerai pas être citoyen si vous êtes élu président de la République en 2007 !». Проголошуючи цю репліку, пан Портеллі, при зрості 180 см, залишаючись досить спокійним та невимушеним, хлопає по плечу свого суперника, зріст якого лише 165 см, тим самим доводячи Саркозі до істерії. Як коментує цей випадок *Le Canard Enchaîné*: *«C'est la goutte d'eau pour Nicolas qui frise la crise d'hystérie en hurlant comme si Portelli avait la peste : « Ne me touchez pas, ne me touchez pas !! «et se casse»*. Як бачимо з цього прикладу, постійні протиріччя між комунікативними партнерами абсолютно не дозволяють веденню толерантного діалогу між ними. Також є й інший приклад. Основна суперниця Ніколя Саркозі на президентських виборах у 2007 році Сеголен Руайяль обмовляє Саркозі *«un récidiviste dans toutes les formes de l'agression verbale et de dénigrement»*. Іронія, насмішка, сарказм, злі жарти, погрози, уїдливі слова, найцинічніші коментарі є надзвичайно популярними мовними засобами вираження агресії у висловлюваннях Саркозі, що демонструють наступні приклади:

«Qu'est ce qu'on veut ? que je sois un admirateur de la société russe ?» ; « La France, économiquement, n'a pas besoin de l'Afrique » ; « Si la Turquie était européenne, ça se saurait » ; « Ceux qui n'aiment pas la France, qu'ils la quittent ! ».

У своїх виступах Ніколя Саркозі може дозволити собі бути різким, брутальним, войовничим також по відношенню до політичних лідерів сусідніх країн та Президента США. Про Прем'єр-міністра Іспанії Хосе Луї Запатоеро Саркозі грубо заявляє *«qu'il n'est peut-être pas très intelligent»*.

Не обійшлося і без агресивного висловлювання щодо політичної діяльності Президента Сполучених Штатів Америки Барака Обама. На думку Ніколя Саркозі:

«*Si Obama était subtil, intelligent et charismatique, il n'avait jamais géré un ministère de sa vie* ».

Як зазначає NewYorkTimes, Саркозі дратує, що американський керівник має досить сильну прихильність свого народу. Журналісти досить часто звинувачують Саркозі у зверхності та пихатості. Також зображують на нього карикатури іронізуюючи з його публічних виступів, і досить сміливо висловлюються про його новий стиль у політичному дискурсі. Так, лондонська газета *The Guardian* дає характеристику промови Саркозі як «*stupides*» й «*immatures*». Таким чином, проаналізувавши вищенаведені приклади, ми прийшли до висновку, що особливість політичного дискурсу полягає у можливості використання не лише лексичних одиниць, але й нейтральних мовних засобів для формування негативно-оціночних суджень.

Дослідження показало, що мовний акт осудження дуже різноплановий. Що під назвою «осудження» приховується і обурення і обвинувачення й інколи погроза. Проте всі ці вищепереліковані слова мають одну й ту саму ціль та мету. Викликати негативні емоції та дескредитувати опонента. Виставити його в «не найкращому світлі».

Також, ми побачили, що не завжди мова політика, в тому числі президента, завжди коректна. Здається, що якщо людина імпульсивна, то в будь-який момент може розпалитися конфлікт зі звинуваченнями та негативними висловлюваннями. І вже потім, як наслідок політичної діяльності можна очікувати уїдливі коментарі журналістів та карикатур на відповідного діяча.

Отже, у результаті проведеного дослідження ми прийшли до висновку, що мовленнєва поведінка політичного діяча створює його особистий імідж і імідж його партії. В політичних промовах і, як наслідок, коментарях журналістів, доволі часто вживається МА осуду. Він має два аспекти вираження: осуд з метою створення негативного іміджу опонента і з метою захисту власного іміджу. Для вираження МА осудження використовуються: мовленнєві стратегії, головною з яких є стратегія дискредитації; мовленнєві тактики обвинувачення, докору, насмішки, образи, тощо; прийоми: створення свого позитивного образу і негативного образу опонента, часто вживаючи іронію і вербальну агресію. Для вербалізації перелічених способів вираження МА осудження використовуються,

перж за все, стилістичні засоби: окличні і риторичні речення, порівняння, метафори, епітети, а також вислови і слова з негативним оцінним значенням.

ВИСНОВКИ

Отже, підводячи підсумок, можемо сказати, що специфіка МА «осудження» полягає у тому, що осудження тяжіє до морально-етичної сфери оцінки. Осудження представляє оцінку ситуації, істинність якої не заперечується. Осудження має ряд розрізнявальних ознак, до яких належать оцінка, типи реакцій, набори стратегій і тактик.

Осудження є характерним, головним чином, для конфліктного спілкування, яке спрямоване безпосередньо на об'єкт осудження.

Конфліктне спілкування, відкрите для широкої публіки, часто має місце у політичному дискурсі.

Дискурс, це – суттєва складова соціокультурної взаємодії, характерними рисами якої є інтереси, цілі, стилі і формування такої суспільної думки, що потрібна для автора дискурсу.

Політичний дискурс досліджується науковцями із різних галузей, зокрема лінгвістами, оскільки зв'язок між мовою і політикою очевидний: жоден політичний режим не може існувати без комунікації. Особливу увагу науковці звертають на його екстралінгвістичні характеристики, а також механізми та технології впливу політика на адресата з метою маніпулювання його свідомістю, адже політичний дискурс є найвпливовішим явищем в сучасній політичній комунікації.

Політичний дискурс – це спосіб комунікації, заснований на обміні, навіюванні та пропаганді певних ідей, позицій та поглядів учасників політичного життя, задля досягнення політичних цілей, які переважно пов'язані з питаннями влади. Найважливішою функцією політичного дискурсу є функція політичної пропаганди, переконання та впливу.

Політична промова — це усний політичний текст, який виголошується президентом перед масовою аудиторією, ставить завдання у тій чи іншій сфері громадського життя, дає рекомендації щодо здійснення поставлених завдань. Вона виконує функції переконання, агітації, вітання, має заздалегідь створений сценарій, який залежить від комунікативної ситуації. Кількість учасників цієї

комунікативної ситуації точно не визначена, оскільки йдеться про масову комунікацію, де основна частина промови відводиться політику.

Ефективність політичного дискурсу полягає у вселенні адресатам - громадянам спільноти - необхідності «політично правильних» дій і оцінок.

Розрізняються два різновиди вербального осудження: інструментальний та ворожий. Інструментальний має місце, коли адресант руйнує імідж опонента з метою зруйнувати імідж його партії і підірвати довіру до неї виборців. Вороже осудження застосовується для захисту власного іміджу.

У результаті проведеного дослідження ми прийшли до висновку, що французькі політики для створення негативної оцінки опонента використовують мовленнєвий акт осудження, для якого характерними є:

- стратегії дискредитації (домінуюча), маніпулятивні стратегії та стратегії самозахисту;
- тактики критики, звинувачення, оскарження, роз'яснення, докору, викриття недоліків, насмішки, образи;
- прийоми: створення позитивного образу для себе і негативного (часто наклеп) для опонентів, мовленнєва агресія, яка характерна для ситуації конфлікту і є поширеним явищем у політичних промовах.

МАО може бути виражений імпліцитно, часто з використанням іронії. Найбільш вживаними експліцитними засобами вираження МАО є лексичні засоби з негативною семантикою образи, стилістичні засоби: епітери, метафори, порівняння, риторичні і окличні речення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

СПИСОК ТЕОРЕТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арутюнова Н. Д. Предложение и его смысл: Логико-семантические проблемы. М.: Едиториал УРСС, 2003. 3-е изд. 383 с.
2. Арутюнова Н. Д. Речевой акт. *Лингвистический энциклопедический словарь*. М.: Сов.энциклопедия, 1990. С. 412-413.
3. Арутюнова Н.Д., Падучева Е.В. Истоки, проблемы и категории прагматики. *Новое в зарубежной лингвистике*. М.: Прогресс, 1985. Вып. 16: Лингвистическая прагматика. С. 3-20.
4. Арутюнова Н.Д. Дискурс. *Лингвистический энциклопедический словарь*. М.: Совет.энцикл., 1990. С. 136-137.
5. Балли Ш. Французская стилистика /Пер. с франц. М.: Издательство иностр. лит-ры, 1961. 392 с.
6. Барт Р. Избранные работы: Семиотика. Поэтика. М.: Прогресс, 1989. 616 с.
7. Бацевич Ф. С. Основы комунікативної лінгвістики. К.: Академія, 2004. 344 с.
8. Безугла Л.Р., Романченко І. О. Лінгвопрагматика дискримінації у публіцистичному дискурсі: [монографія]. Харків: ФОП Лисенко І.Б., 2013. 182 с.
9. Бенвенист Э. Общая лингвистика. М. : Эдиториал УРСС, 2009. 3-е изд. 448 с.
10. Белова А. Д. Лингвистические аспекты аргументации. К.: Издательство Киевского университета, 1997. 311 с.
11. Блох М.Я. Публичная речь и ее просодический строй. М. : Прометей, 2011. 236 с.
12. Булыгина Т. В., Шмелев А. Д. Оценочные речевые акты извне и изнутри. *Логический анализ языка. Язык речевых действий*. М. : Наука, 1994. С. 49-59.
13. Верещагин Е. М., Костомаров В. Г. Язык и культура Текст. М. Рус.языков., 1990. 246 с.
14. Вежбицкая А.С Язык. Культура. Познания. Текст. М.: Высшая школа, 1996. 373 с.

15. Вежбицкая А.С. Речевые акты. *Новое в зарубежной лингвистике*. М.: Наука, 1985. Вып. 16. С. 251-275.
16. Велівніченко В.Ф. Комунікативне вираження осуду в сучасній англійській мові. *Філологічні науки*. 2011. № 213. С. 136-143.
17. Витгенштейн Л. Философские исследования. Часть I / Пер. с нем. М.: Гнозис, 1994. 612 с.
18. Вольф Е.М. Функциональная семантика оценки. М.: Едиториал УРСС, 2002. 280 с.
19. Гайдунін О. О. Політичний дискурс як практиологічна складова політологічного навчання. *Соціально-гуманітарна освіта України та шляхи її розбудови. Матеріали Всеукр. наради завідуючих каф. соціально-гуманітарних дисциплін*. К.: Генеза, 1997. С. 23 -25.
20. Гак В. Г. Языковые преобразования. М.: Языки русской культуры, 1998. 764 с.
21. Герасименко Н. А. Информация и фасцинация в политическом дискурсе. М.: Издательский дом «Хроникер» 1998. С. 22.
22. Герасимов В.И., Ильин М.В. Политический дискурс: *История и современные исследования*. М. : Логос: 2002. № 3: С. 184.
23. Грайс Г. П. Логика и речевое общение . *Новое в зарубежной лингвистике*. М. : 1985. Вып. XVI. 504с.
24. Гумбольдт фон В.П. О мышлении и речи. URL: <http://sprach-insel.com> (дата звернення 10.09.2019).
25. Дейк Т.А., ван. Язык, познание, коммуникация/ Пер. с англ. М.: Прогресс, 1989. 312 с.
26. Дубровская Т.В. К проблеме изучения речевых жанров «осуждение» и «обвинение». *Филологические этюды: Сб. науч. ст. молодых ученых*. Саратов: Изд-во Сарат. ун-та, 2001. Вып. 4. С. 223-226.
27. Дьячкова В. Г. Похвала и порицание как речевые жанры (прагматический анализ). *Вестник Омского университета*. 1998. Вып. 3. С. 55-58.
28. Ильин М. В. Умножение идеологий или проблема «переводимости» политического сознания. *Полис*. 1997. № 4. С. 78-84.

29. Карасик В. О классификации дискурса. Языковая личность. Волгоград: Перемена, 2000. 228с.
30. Карасик В. И. О типах дискурса. *Языковая личность институциональный и персональный дискурс /Сб. науч. тр.* Волгоград: Перемена, 2000. С. 5–20.
31. Карасик В.В. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. М.: Гнозис, 2004. 390с.
32. Кубрякова Е.С. О понятиях дискурса и дискурсивного анализа в современной лингвистике. М. : 2000.С. 7-25.
33. Козер Л. А. Функции социального конфликта / Пер. с англ. О. Назаровой; Под общ.ред. Л. Г. Ионина. Москва: Дом интеллектуальной книги: Идея-пресс, 2000. 295 с.
34. Кривий А. Дискурсивний аналіз і сучасне мовознавство. *Дискурс іноземномовної комунікації (колективна монографія)*. Львів: Видавництво Львівського Національного університету імені Івана Франка, 2001. С. 158-162.
35. Кришталюк Г.А. Когнітивне пояснення виявів англословного заперечення. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2013. Вып. 68. С. 97-102.
36. Левин С. Прагматическое отклонение высказывания. М. : Прогресс, 1990. 305с.
37. Левит З. Н. Лексикология французского языка. М.: Высшая школа, 1979. 160 с.
38. Лопатникова Н. Н. Лексикология современного французского языка. М.: Издательство литературы на иностранном языке, 2006. 256 с.
39. Макаров М. Л. Основы теории дискурса. М.: ИТДГК «Гнозис», 2003. 280 с.
40. Маркелова Т.В. Выражение оценки в русском языке. М. :МПУ, 1995 300с.
41. Миронова Н.Н. Дискурс – анализ оценочной семантики. М.: Тезаурус, 1997.158с.
42. Михальская А. К. Основы риторики: Мысль и слово. М.: Просвещение, 1996. 416 с.
43. Мициева Э.Х. Разграничение жанров, содержащих отрицательную оценку действий оппонента, в деловой речи. URL:<http://rae.ru/forum2011/pdf/1997.pdf> (дата звернення 20.09.2019)

44. Нагорна Л. Б. Політична мова і мовна політика: діапазон можливостей політичної лінгвістики. К.: Світогляд, 2005. 316 с.
45. Остин Дж. Слово как действие. *Новое в зарубежной лингвистике*: теория речевых актов. М., 1986. Вып. XVII. С. 22-120.
46. Пермякова А., Галиченко С. Проблема классификации речевых актов. 2012. URL: http://www.slideshare.net/rude_girl/ss-13225963 (дата звернення 05.05.2019)
47. Пеше М. Итоги и перспективы по поводу автоматического анализа дискурса. *Квадратура смысла: французская школа анализа дискурса*. М.: ОАО ИГ «Прогресс», 1999. С. 105–123.
48. Попова Е. А. Политический дискурс как предмет культурно-лингвистического изучения. *Языковая личность: проблемы значения и смысла: сб. науч. тр.* Волгоград: Перемена, 1994. С. 143–152.
49. Прохоров Ю.Е. Национальные социокультурные стереотипы речевого общения и их роль в обучении русскому языку иностранцев. М.: КомКнига, 2006. Изд. 4. 224 с.
50. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія. П.: Довкілля-К, 2010. 844с.
51. Серль Дж. Что такое речевой акт. *Новое в зарубежной лингвистике*. М., 1986. Вып. XVII. С. 151-169.
52. Серио П. Как читают тексты во Франции. М. : ОАО ИГ «Прогресс», 1999. 416 с.
53. Седов К.Ф. Типы языковых личностей по способности к кооперации в речевом поведении. Саратов: Издательство Всесоюзной книжной палаты, 2000. 245с.
54. Сиротинина О. Б. Современная разговорная речь и ее особенности. М.: Прогресс, 1974. 258 с.
55. Телия В.Н. Коннотативный аспект семантики номинативных единиц. М. : Наука, 1986. 143 с.

56. Телия В.Н. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. М.: Школа «Языки русской культуры», 1996. 288с.
57. Темиргазина З. К. Избранные работы по лингвистике. Лингвистическая аксиология. 2т. Павлодар: издательство Эко, 2010. 338 с.
58. Темиргазина З. К. Оценочные высказывания в русском языке. Павлодар Издательство: ФЛИНТА, 1999. 270с.
59. Ушакин С. А. После модернизма: язык власти или власть языка? *Общественные науки и современность*. 1996. № 3. С.141-145.
60. Соссюр Ф. де. Лингвістична концепція .URL:<http://www.dierelo.com>. (дата звернення 20.09.2019)
61. Черняк О.П. Місце мовного акту осуду серед оцінних мовлених актів. *Філологічні науки*. 2007. № 3. С. 88-93.
62. Чалдини Р. Психология влияния / пер. на рус.яз. О. Пузырева. СПб., 2001. 288 с.
63. Чудинов А.П. Политическая лингвистика. М.: Флинта: Наука, 2006. 256с.
64. Чудинов А.П. Дискурсивные характеристики политической коммуникации. *Политическая лингвистика*. М. : Наука, 2012. С.53-59.
65. Шейгал Е.И. Семиотическое пространство политического дискурса. *Полит. дискурс в России*. 1999. № 3. С. 42-43.
66. Шейгал Е. И. Структура и границы политического дискурса. *Филология*. Краснодар, 1998. № 14. С. 22–29.
67. Шейгал Е. И. Вербальная агрессия в политическом дискурсе. *Вопросы стилистики: Межвуз. сб. науч. тр.* Саратов: издательство Саратов, 1999. Вып. 28. С. 204-221.
68. Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса. Волгоград: Перемена, 2000. 367 с.
69. Шмелев А.Д. Языковая концептуализация. М.: Школа «Языки русской культуры», 1997. 576 с.
70. Хабермас Ю. Моральное сознание и коммуникативное действие. М. : Наука, 2006. 2-е изд. Т.29. 377 с.
71. Хабермас Ю. Философский дискурс о модерне. М. : Весь мир, 2008. 416с.

72. Яцко Т. Е. Интонационные стратегии русской речи в сопоставительном аспекте. М. : ЯСК. 2008.312 с.
73. Chafe W. Integration and involvement in speaking, writing and oral literature. Spoken and written language. Exploring orality and literacy. Norwood, New Jersey: Ablex, 1982.P.35-36.
74. Cook G. Discourse and Literature. Oxford: Oxford University Press, 1995. 168 p.
75. Crystal D. A Dictionary of Linguistics and Phonetics. New York: Basil Blackwell, 1985.383 p.
76. Deutsches Wörterbuch von Jacob und Wilhelm Grimm. Neubearbeitung, Leipzig. 1971. 650p.
77. Dijk T. A. van. What is political discourse analysis? *Politikal linguistics*. Amsterdam. 1998.P.11-12.
78. Elson B., Pickett V. Beginning morphology and syntax. Dallas, TX: Summer Institute of Linguistics, 1988. 210 p.
79. Geis M.L. The Language of politics. NY. etc.: Springer Verl., 1987. 189 p.
80. Hanks W. Discourse genres in a theory of practice. New York: Plenum, 1987. 669p .
81. Harris Z. Discourse Analysis 1952. Vol. 28. № 1. 494 p.
82. Kramsh C. Context and Culture in Language Teaching. Oxford: Oxford University Press, 1996. 295 p.
83. Longacre R. The Grammar of Discourse. New York: Plenum, 1983. 423p.
84. Maingueneau D. L'analyse du discours et ses frontières (Discourse analysis and its boundaries). URL:www.dominique.maingueneau.pagesperso-orange.fr(датазвернення 25.08.2019)
85. Pocheptsov G. Language and Humor.М. : Vyscha Skola, 1982.318p.
86. Seidel G. Political discourse analysis. L. :1985. Vol. 4. P. 43-60.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

87. Андрієвська О. О., Яворська Л. А Українсько-французький словник. Київ: Рад. школа, 1963. 836с.

88. Великий тлумачний словник української мови. URL: www.slovnyk.net (дата звернення 10.05.2019)
89. Ганич Д. І, Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. Уклад. Київ: Вища школа, 1985. Українська фольклористика : словник-довідник. Уклад., за заг. ред. М. Чернопиский. Тернопіль : Підручники і посібники, 2008. 448 с.
90. Лингвистический энциклопедический словарь. М.: Советская Энциклопедия, 1990. 685 с.
91. Розенталь Д. Е., Теленкова М. А. Словарь-справочник лингвистических терминов. 3-е издание, выпр. и дод. М: Просвещение, 1985. 399 с.
92. Словник політичних термінів. URL: http://pidruchniki.com/14051003/politologiya/slovník_politologichnih_terminiv (дата звернення 12.08.2019)
93. Энциклопедия Кругосвет. URL: <http://www.krugosvet.ru> 13. (дата звернення 11.07.2019)

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

94. Bonnafous S. L'arme de la dérision chez J.-M. Le Pen. URL: <http://www.documents.irevuesinist.fr/2001pdf.sequence> (дата звернення 14.09.2019)
95. Ce qu'il faut retenir du débat Sarkozy-Hollande. URL: <http://tempsreel.nouvelobs.com/politique/election-presidentielle> (дата звернення 14.09.2019)
96. Conférence de presse de Hollande: entre «décontraction offensive» et «discours creux». URL: <http://www.lefigaro.fr> (дата звернення 14.09.2019)
97. Debatteleviseentre francoishollandeet nicolassarkozyen2012. URL: <https://enseignants.lumni.fr/fiche-media/00000001669/debat-televisé-entre-francois-hollande-et-nicolas-sarkozy-en-2012.html> (дата звернення 14.09.2019)
98. Débat télévisé d'entre-deux-tours entre Emmanuel Macron et Marine Le Pen. URL: <https://enseignants.lumni.fr/videos/listesearch=macron20et20le20pen&fiche-media=00000001915voirAussi> (дата звернення 15.09.2019)
99. Jean-Luc Mélenchon méprise les journalistes, les prostituées et les gens en général. URL: <http://www.state.fr/story/19395.html>. (дата звернення 15.09.2019)
100. La façon de parler de Nicolas Sarkozy intrigue les linguistes et irrite les puristes URL: <http://www.emarrakech.info/a16208.html>. (дата звернення 15.09.2019)

101. Les moments clés du débat Hollande-Sarkozy. URL: https://www.lemonde.fr/election-presidentielle-2012/article/2012/05/03/les-moment-cles-du-debat-hollande-sarkozy_1694468_1471069.html (дата звернення 15.09.2019)
102. Libération. Politique .François Hollande. URL: http://www.liberation.fr/politiques/2012/01/22/je-suisvenu-vous-parler-de-lafrance-et-donc-de-la-republique_790244 (дата звернення 15.09.2019)
103. Nicolas Sarkozy le fauteur de troubles. URL: <http://www.betapolitique.fr/0065.html> (дата звернення 16.09.2019)
104. Pourquoi les médias traitent-ils M. Le Pen en pestiférée. URL: <http://www.rue89.com/2011/03/25> (дата звернення 16.09.2019)
105. Six mois d'insultes entre Le Pen et Mélenchon. URL: <http://www.elections.lefigarofr/2012/05> (дата звернення 16.09.2019)

RÉSUMÉ

L'objet de l'étude est l'acte de langage qui exprime le sens communicatif de la condamnation.

L'objectif est l'étude et la description des caractéristiques sémantiques et pragmatiques de l'acte de langage ayant la valeur de condamnation.

Bases théoriques et méthodologiques: oeuvres des auteurs contemporains qui analysent les traits spécifiques du discours politique, des actes de parole : T. van Dijk, L. Phillips, R. Andersen, M. Schroeter et Z. Kloch, E. Sheygal, E. Budayev, A. Chudinov, N. Nagorny, I. Klimenko, N. Akinchyts, K. Serazhim, A. Vovk.

Résultats obtenus: La recherche a permis après avoir étudié les actes de parole, leur classification et la place de l'acte de condamnation parmi eux, aussi que la notion du discours, ses genres, les traits spécifiques du discours politique, d'analyser les moyens d'expression de l'acte de parole de condamnation dans le discours politique.

L'étude a révélé que le discours politique est toujours émotionnellement coloré. La fonction la plus importante du discours politique est la fonction de propagande politique, de persuasion et d'influence. La tactique dominante est de condamner son adversaire pour ses actions, intentions, qualités aux yeux des électeurs.

Mots-clés: *acte de langage, condamnation, discours, discours politique, débats*

Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, Барсук Юлія Владиславівна , студентка 2-го курсу, форми навчання заочної, факультету іноземної філології, спеціальність мова і література (французька), адреса електронної пошти ulyab1@inbox.ru;

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему: «Способи вираження мовного акту осудження у французькому політичному дискурсі» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлена;
- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;
- згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____ Підпис _____ ПІБ (студент) _____